

Nr 51.

Ankom till riksdagens kansli den 20 april 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 3 februari 1939 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 109, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna, att den fasta lantbruksundervisningen må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda i anledning av omorganisationen erforderliga författningar,

dels ock till Bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till statsrådsprotokollet.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner nämligen

1) I: 238 av herr *Wahlmark*, vari hemstälts, att riksdagen ville besluta, att statligt byggnadsbidrag i enlighet med i propositionen nr 109 angivna grunder må utgå jämväl till lantmanna- och lanthushållsskolor, som under senare år nybyggs och uppfylla de i sagda proposition uppställda krav;

2) I: 239 av herr *Nilsson, Bror*, vari hemstälts, att det vid några av rikets lantmannaskolor, förslagsvis fem, skall anordnas kurser, lämpade för inträdessökande, vilka genomgått folkhögskola eller förvärvat annan därmed jämförlig utbildning;

3) I: 240 av herr *Larsson, Sam, m. fl.* och II: 367 av herr *Carlström m. fl.*, likalydande, vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 109 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande kortare kurser vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna, speciellt avpassade för det mindre jordbrukets behov, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen må föranleda;

4) I: 241 av herr *Persson, Ivar, m. fl.* och II: 368 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*, likalydande, vari hemstälts, att riksdagen ville besluta i enlighet med vad i motionerna anförts, samt

5) II: 369 av herr *Barnekow*, vari hemställt, att lantmannaskolas styrelse måtte äga utse föreståndare och lärare bland de sökande, som av lantbruksstyrelsen förklaras kompetenta.

Angående de skäl, som anförts till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

Den lägre lantbruksundervisningens reformering har sedan länge stått på dagordningen. Den 1 juni 1928 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet åtta utredningsmän för verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande lämpligaste sättet att ordna den lägre lantbruksundervisningen. Den 30 april 1930 avgåvo utredningsmännen betänkande med förslag i ämnet (stat. off. utr. 1930: 9). Över förslaget inhämtades yttranden från ett stort antal myndigheter och korporationer. Förslaget har emellertid icke lett till någon mera genomgripande ändring i berörda undervisningsverksamhet.

Sedermera bemyndigade Kungl. Maj:t den 13 mars 1936 chefen för jordbruksdepartementet att verkställa ny utredning i frågan. Med stöd härav tillkallade departementschefen genom beslut samma dag såsom utredningsmän professorn Th. V. E. Björkman, tillika ordförande, ledamöterna av riksdagens andra kammare, hemmansägarna J. E. Andersson i Ovanmyra och K. Hj. Gustafson i Dädesjö, rektorn G. B. Eliasson i Svalöv, sekreteraren i Västerbottens läns hushållningssällskap E. A. Granström i Umeå, länsjägmästaren A. E. Nyblom i Västerås, inspektrisen över undervisningen vid lant-hushållsskolor I. Oswald i Brogård samt byråchefen i lantbruksstyrelsen O. A. Petterson. Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1936 års lantbruksundervisningskommitté, hava den 6 oktober 1937 avgivit betänkande med förslag angående den fasta lantbruksundervisningens ordnande (stat. off. utr. 1937: 33). Över förslaget hava yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen jämte styrelserna för samtliga lantbruks-, lantmanna- och lant-hushållsskolor samt samtliga förvaltningsutskott hos hushållningssällskapen i riket, statskontoret, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, skolöverstyrelsen jämte vissa styrelser för folkhögskolor, lantbruksakademien, lantbrukshögskolan jämte högskolans lärarråd, flertalet landstings förvaltningsutskott, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund jämte skogsvårdsstyrelserna i riket, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, fackskolans för huslig ekonomi lant-hushållningsseminarium, Fredrika Bremerförbundets lant-hushållningsseminarium, Fredrika Bremerförbundet, riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges lantbruksläreförbund, Sveriges agronomförbund, svenska lantmannaskolornas lärarförening, svenska lant-hushållsskolornas förening, svenska lantbrukstjänstemannaföreningen, svenska lant-hushållsläraryrkesföreningen, Östergötlands lantmannaskoleförening och svenska landsbygdens studieförbund. Därjämte ha vissa framställningar hos Kungl. Maj:t gjorts i ärendet. Frågan om den lägre lantbruksundervisningens ordnande har därefter varit föremål för ytterligare beredning inom jordbruksdepartementet, varvid det föreliggande förslaget i ämnet utarbetats.

Nuvarande organisation.

För den lägre lantbruksundervisningen finnas för närvarande i huvudsak tre skilda skoltyper, nämligen lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor. Lantbruksskolorna och lantmannaskolorna avse huvudsakligen utbildning av landsbygdens manliga ungdom, under det att vid lanthushållsskolorna utbildas den kvinnliga landsbygdsungdomen.

För närvarande upprätthållas 10 *lantbruksskolor* i södra och mellersta Sverige samt 2 i Norrland.

Gällande bestämmelser rörande lantbruksskolorna i Norrland finnas upptagna i reglemente för dessa skolor den 19 oktober 1911 (nr 118) med däri genom kungörelser 852/1919, 748/1920, 110/1925 och 26/1926 gjorda ändringar. Bestämmelserna rörande lantbruksskolorna i övriga delar av landet äro upptagna i reglemente den 29 januari 1926 (nr 26).

Lantbruksskolorna i Norrland omfatta två kurser, nämligen en teoretisk-praktisk helårskurs och en teoretisk vinterkurs. Lantbruksskolorna för södra och mellersta Sverige omfatta ävenledes två kurser, nämligen en två-årig, närmast för utbildande av lantbrukförmän avsedd kurs, samt en ett-årig, för beredande av allmän praktisk-teoretisk jordbruksutbildning åt unga lantmän avsedd kurs. De norrländska lantbruksskolorna hava till syfte att meddela utbildning åt blivande brukare av inom denna landsdel allmänt förekommande mindre och medelstora jordbruk.

För vinnande av inträde i skolan fordras att hava fyllt 18 år, äga kunskaper i svenska och räkning ungefärligen motsvarande vad som inhämtas i folkskolan samt hava under minst ett år varit sysselsatt i lantbruksarbete.

Enligt gällande reglemente skall vid lantbruksskola i södra och mellersta Sverige finnas en föreståndare, en förste lärare och en andre lärare samt biträdande lärare i mån av behov. Vid skola i Norrland fordras utom föreståndare endast en ordinarie lärare. Såsom behörighetsvillkor för att antagas till föreståndare gäller att hava avlagt avgångsexamen från lantbruksinstitut samt erhållit kompetensförklaring av lantbruksstyrelsen. Därjämte fordras även väl vitsordad praktik i jordbruk.

Enligt gällande reglemente för skolorna i Norrland skall skolornas styrelse bestå av ordföranden, vilken utses av lantbruksstyrelsen, samt tre ledamöter, vilka utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, varjämte skolans föreståndare skall vara självskrivnen ledamot av styrelsen. Enligt reglementet för lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige utses styrelsen på samma sätt, därest ej av Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda bestämmes. Såsom styrelse för vardera av lantbruksskolorna vid Ultuna och Alnarp tjänstgör styrelsen för vederbörande högskola och institut jämte lantbruksskolans föreståndare.

För närvarande beviljas vissa statsunderstöd till ifrågavarande skolor. Statsbidragen uppgå till lantbruksskola i södra och mellersta Sverige till 11,500 kronor årligen för varje skola och till skolorna i Norrland till 9,000

kronor. Därjämte gäldas av statsmedel kostnader för ålderstillägg, dyrtids-tillägg samt provisorisk avlöningsförbättring till fast anställda lärare ävensom vissa bidrag till vikariatsersättningar.

Lantmannaskolor finnas av två typer, benämnda litt. A och litt. B, med olika omfattning av undervisningen samt olika fordringar i fråga om elevernas kunskaper vid inträdet i skolan.

Under läsåret 1937—1938 ha varit i verksamhet 41 lantmannaskolor.

Gällande bestämmelser rörande lantmannaskolorna äro upptagna i reglemente den 5 december 1919 (nr 856) med däri genom kungörelserna nr 875/1920, 113/1925 och 169/1928 gjorda ändringar.

Vid lantmannaskolorna skall anordnas en s. k. huvudkurs, som skall pågå under minst 125 arbetsdagar. Jämte huvudkurs kan vid lantmannaskola under läsåret anordnas en andra årskurs, likaledes om minst 125 arbetsdagar, eller längre kurs å minst 215 arbetsdagar eller fortsättningskurs om minst 95 arbetsdagar.

I gällande reglemente för lantmannaskolorna finnas närmare angivna de ämnen, vari undervisning skall meddelas i de skilda kurserna. Undervisningen i lantmannaskola av litt. B-typen, såvitt angår huvudkurs eller andra årskurs, är i viss utsträckning begränsad i förhållande till undervisningen i motsvarande kurser i skola av litt. A-typen. Detta sammanhänger därmed, att av eleverna vid skola av litt. A-typen fordras större kunskapsmått än i fråga om eleverna vid litt. B-typen. För inträde i skola av den senare typen fordras av eleverna i huvudsak endast det kunskapsmått, som kan förvärfvas i folkskola. För vinnande av inträde i lantmannaskola fordras vidare ett års förpraktik. Inträdesåldern är fastställd till 18 år.

Enligt gällande reglemente skall vid lantmannaskola finnas anställd en föreståndare samt minst en eller, där såväl huvudkurs som längre kurs hålles, minst två fast anställda lärare. Vid skola, som är förenad med folkhögskola och har med denna gemensam föreståndare, vilkens huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till folkhögskola, skall utöver angivna antal finnas ytterligare en fast anställd lärare. Därjämte skola vid behov anställas flera lärare.

Styrelse för lantmannaskola skall enligt gällande reglemente utgöras av minst 5 personer, däribland skolans rektor, där sådan finnes, samt skolans föreståndare. Övriga ledamöter skola utses på det sätt och för den tid, som av Kungl. Maj:t för varje särskild skola närmare bestämmes, då anslag till skolan första gången beviljas.

Understöd till lantmannaskolorna utgår enligt kungörelse den 5 december 1919 (nr 857) med vissa angivna belopp till de särskilda kurserna samt till parallellundervisning vid huvudkurs eller andra årskurs och därjämte med erforderligt belopp till ålderstillägg och vikariatsersättningar enligt i kungörelsen stadgade regler. Jämte detta ordinarie understöd ha på senare tid av riksdagen anvisats anslag till ökat understöd (nr 366/1935).

Utöver vad nu angivits utgår av statsmedel till föreståndare och lärare dyrtidstillägg enligt kungörelse nr 476/1921 samt provisorisk avlöningsförbättring enligt kungörelsen nr 240/1936.

Lantmannaskola skall såsom regel vara försedd med lämpligt skoljordbruk. Lantbruksstyrelsen kan dock under vissa förutsättningar medgiva befrielse från skyldigheten att hava skoljordbruk.

Lanthushållsskolorna hava till uppgift att bibringa den kvinnliga ungdomen på landsbygden de fackkunskaper, som äro behövlige för att kunna sköta ett lanthushåll.

Under läsåret 1937—38 hava 40 lanthushållsskolor varit i verksamhet.

Gällande bestämmelser rörande dessa skolor finnas upptagna i det den 12 december 1919 (nr 853) för dem utfärdade reglementet med däri genom kungörelserna nr 750/1920 och 112/1925 gjorda ändringar.

Undervisningen vid lanthushållsskolorna meddelas antingen vid en kortare kurs om minst 105 arbetsdagar eller ock vid en längre kurs om minst 165 arbetsdagar.

För inträde i ifrågavarande skolor fordras icke andra förkunskaper än dem, som kunna inhämtas i folkskolan. Därjämte fordras att under minst ett år allvarligt hava deltagit i de i ett lantmannahem förekommande göromål. Inträdesåldern är bestämd till 16 år.

Enligt gällande reglemente för lanthushållsskola skola finnas en föreståndarinna samt minst en lärarinna med full tjänstgöring. Skulle föreståndarinnan ej bestrida full tjänstgöring, skall dessutom finnas anställd en extra lärarinna.

I de fall, då lanthushållsskola är förlagd till samma plats som folkhögskola eller lantmannaskola samt har med dylik skola gemensamma lokaler och lärare, kan efter överenskommelse mellan skolornas styrelser folkhögskolans eller lantmannaskolans föreståndare utses till rektor jämväl för lanthushållsskolan.

Enligt gällande reglemente skall skolans styrelse utgöras av minst fem personer, däribland skolans rektor, där sådan finnes, samt skolans föreståndarinna. Övriga ledamöter, av vilka minst två skola vara i orten bosatta kvinnor, skola utses på det sätt och för den tid, som av Kungl. Maj:t för varje särskild skola närmare bestämmes, då anslag till skolan första gången beviljas.

I fråga om understöd och bidrag till lanthushållsskolorna av statsmedel gälla i huvudsak samma bestämmelser som beträffande lantmannaskolorna. Bestämmelserna härom finnas upptagna i kungörelserna nr 854/1919, 476/1921, 367/1935 och 351/1938. Ytterligare har från och med budgetåret 1936/37 anvisats statsbidrag till ersättning åt semestervikarie vid lanthushållsskola, där lärare bestrida full tjänstgöring under mer än 300 dagar.

Överinseendet över den lägre lantbruksundervisningen utövas av lantbruksstyrelsen och där närmast av byråchefen å undervisningsbyrån, vilken skall vara inspektör över nämnda undervisning. Emellertid har därjämte särskild inspektris förordnats för övervakande av undervisningen vid lanthushållsskolorna.

Huvuddragen av Kungl. Maj:ts förslag.

I propositionen har den föreliggande frågan behandlats under följande huvudavdelningar:

1. Allmän motivering till förslaget.
2. Förslaget rörande lantmannaskolorna.
3. Förslaget rörande lantbruksskolorna.
4. Förslaget rörande lanthushållsskolorna.
5. Praktisk elevutbildning.
6. Specialkurs i skogshushållning.
7. Överinseendet över lantbruksundervisningsanstalterna.
8. Förslag rörande vissa organisatoriska frågor.
9. Lärarnas utbildning.
10. Lärarnas tjänstgörings- och avlöningsförhållanden.
11. Grunder för årligt statsunderstöd.
12. Statsbidrag för nybyggnader.
13. Statslån för anskaffande av elevjordbruk.
14. Stipendier åt behövande elever.
15. Kostnadsberäkningar och anslagsfrågor m. m.

Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation av lantbruksundervisningen vid ifrågavarande skolor innebär i huvudsak följande.

De tre nuvarande lantbruksundervisningsanstalterna, lantmanna-, lantbruks- och lanthushållsskolorna, skola bibehållas. Skolorna böra i viss utsträckning kunna efter frivillig överenskommelse närmare anknytas till hushållningssällskapen. Den gemenskap, som för närvarande i icke ringa utsträckning förefinnes mellan ifrågavarande skolor och folkhögskolorna, bör upphöra i den mån Kungl. Maj:t icke medger, att densamma alltjämt må bibehållas.

I fråga om lantmannaskolorna har föreslagits, att den nuvarande uppdelningen i skolor av två särskilda typer — litt. A och litt. B — bör upphöra. Huvudkurserna vid lantmannaskolorna anses böra vara följande nämligen en vinterkurs om minst 125 arbetsdagar, en fortsättningskurs om minst 110 dagar, en längre kurs om minst 230 dagar samt en helårskurs. Därjämte skola kunna anordnas andra kurser. I fråga om undervisningen avses en utvidgad undervisning i lantbruksekonomi och skogshushållning. Undervisningen i svenska språket, räkning och geometri bör få den omfattning att eleverna kunna följa undervisningen i fackämnena. Fortsättningskursen, som skall innefatta såväl teoretisk som praktisk undervisning, skall åsyfta att vidga och fördjupa den teoretiska undervisning, som meddelats under vinterkursen. Vid den längre kursen skall undervisningen omfatta vad för vinterkursen föreskrivits samt därutöver avse fördjupning och utvidgning av elevernas kunskaper. Helårskursen skall i likhet med fortsättningskursen omfatta såväl teoretisk som praktisk undervisning. Den

teoretiska undervisningen skall motsvara i huvudsak den som meddelas vid vinterkursen. Vid den praktiska undervisningen skola eleverna övas i de vid skoljordbruket förekommande lantmannagöromålen. Särskilt skall iakttagas, att undervisande handledning lämnas vid arbeten, som utbilda elevernas arbetsfärdighet och förmåga att bedöma och planlägga olika arbeten, samt att eleverna övas att rätt använda tekniska hjälpmedel, som böra förekomma vid ett rationellt skött jordbruk.

I syfte att främja en praktisk inriktning av undervisningen har föreskrivits, att lantmannaskola i regel skall vara försedd med ett med hänsyn till bygdens förhållanden och skolans ändamål lämpligt jordbruk. Kungl. Maj:t må dock medgiva befrielse härifrån.

I likhet med vad för närvarande är fallet föreslås att vid lantbruksskolorna skola finnas två huvudkurser, en ettårig och en tvåårig. Vid lantbruksskolorna skall meddelas såväl teoretisk som praktisk undervisning. Den teoretiska undervisningen skall i huvudsak omfatta vad för lantmannaskolans vinterkurs föreskrivits, därvid dock särskilt avseende skall fästas å förhållandena vid det större jordbruket. För tillgodoseende av den teoretiska utbildningen skola under kursen minst 135 dagar ägnas åt lektioner med därtill hörande övningar och demonstrationer. Vid lantbruksskola skall synnerlig uppmärksamhet ägnas åt utbildningen av elevernas arbetsfärdighet samt utvecklandet av deras förmåga att rätt bedöma och planlägga olika arbeten. För ändamålet skola eleverna övas i alla förekommande lantmannagöromål. Härvid skall särskilt iakttagas, att undervisande handledning lämnas vid arbeten, som sådant fordra, samt att varje elev övas att rätt använda de tekniska hjälpmedel, som böra förekomma vid ett rationellt skött större jordbruk.

Den praktiska undervisningen skall enligt förslaget ordnas så, att varje elev lämnas tillfälle att genom särskilt anordnade turer i husdjursstallarna erhålla grundlig praktisk insikt i alla olika arbeten vid en väl ordnad husdjursskötsel samt dels genom att turvis tjänstgöra såsom arbetsförmän öva sig att fördela och tillse olika arbeten, dels under tjänstgöring å magasin eller i förrådsrum grundligt inlära där förekommande göromål och dels i samband med sagda arbeten öva sig i förändret av dagsverkslistor och journaler.

Lantbruksskola skall vara förlagd till en med hänsyn till skolans ändamål lämplig jordbruksegendom, vilken såsom skoljordbruk skall stå i undervisningens tjänst och i erforderlig utsträckning utnyttjas för utbildning av eleverna i praktiska lantbruksarbeten samt för i samband med den teoretiska undervisningen anordnade demonstrationer och övningar.

I fråga om lantbruksskolorna föreslås två huvudkurser, en om 22 veckor och en om 44 veckor. Vid sidan av dessa böra liksom vid lantmannaskolorna anordnas kortare kurser av olika slag. Vid halvårskursen skall meddelas undervisning i näringslära, hemmets ekonomi, hälsolära och barnavård, hemvård, husdjurslära och mjölkhus-hållning, trädgårds-

skötsel samt slöjd. Undervisningen skall vara såväl praktisk som teoretisk.

Vid årskurs skall undervisningen omfatta vad för halvårskurs är föreskrivet samt därutöver åsyfta fördjupning och utvidgning av elevernas kunskaper i där angivna ämnen, särskilt dem, som för elevernas framtida praktiska verksamhet äro framför andra av betydelse.

Departementschefen har särskilt understrukt, att vad som anförts rörande kursens och undervisningens planläggning icke får anses bindande för dessa frågor, utan får betraktas endast såsom en normalplan för skolornas verksamhet. Det skall få ankomma på skolornas styrelser att efter vederbörligt medgivande besluta om anordnandet av andra kurser än de förut omförmälda och i övrigt vidtaga ändringar som finnas lämpliga. Skolorna böra sålunda under myndigheternas kontroll erhålla en avsevärd frihet med avseende å undervisningens anordnande.

Beträffande *l ä r a r k r a f t e r n a* vid lantbruksundervisningsanstalterna föreslås, att vid varje skola skall finnas en föreståndare, som leder, deltagar i och ansvarar för undervisningen, samt det antal ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare och speciallärare, som kräves för undervisningens behöriga upprätthållande.

F ö r e s t å n d a r e och *l ä r a r e* böra tillsättas av skolstyrelsen. För att komma ifråga till sådan tjänst bör sökande ha förklarats kompetent av lantbruksstyrelsen. Denna bör även uppsätta tre på förslag till tjänsten, varefter skolstyrelsen skall äga utse en av dem.

Vid skolan bör finnas en *s t y r e l s e*, vilken i regel bör bestå av fem personer, därav skolans föreståndare bör vara en.

Skolorna skola liksom hittills stå under *ö v e r i n s e e n d e* av lantbruksstyrelsen.

Allmän motivering.

Departementschefen har såsom allmän motivering till förslaget angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande anført:

Den snabba utveckling i tekniska hänseenden och det vittomfattande vetenskapliga forskningsarbete, som under senare år ägt rum på jordbruksområdet, göra det i hög grad nödvändigt för jordbrukets utövare att i avsevärt större utsträckning än förut skaffa sig en sådan praktisk och teoretisk utbildning, som ger dem möjlighet att följa och tillgodogöra sig de nya framstegen och rönen. Jordbrukets arbetsproblem och andra frågor av driftsekonomisk art, liksom ock det organisationsarbete bland jordbrukarna för avsättning av lantbruksprodukter, som under senaste tider genomförts, ställa numera större krav än förr på jordbrukarnas ekonomiska skolning. Utbildningsmöjligheterna för jordbrukets ungdom i nu berörda hänseende torde huvudsakligen vara att finna i de lantbruksundervisningsanstalter, varom nu är fråga. Att dessa skolor kunna erbjuda den undervisning och hava de resurser i övrigt, som tiden kräver, är därför av den allra största betydelse för vårt

jordbruks vidare utveckling. Det arbete, som hittills nedlagts vid skolorna för den såväl manliga som kvinnliga ungdomens utbildning, måste betraktas såsom mycket förtjänstfullt och dessa undervisningsanstalter torde få anses ha fyllt sin uppgift i den mån detta varit möjligt inom den ekonomiska och organisatoriska ram som varit uppdragen för dem. Emellertid torde med hänsyn till den förutberörda utvecklingen inom jordbruket en modernisering av dessa läroanstalter numera vara av behovet påkallad. Såsom av kommittén och även i yttranden framhållits synes elevfrekvensen vid skolorna icke vara av önskvärd omfattning, vilket torde sammanhänga därmed, att undervisningen vid skolorna och dessas utrustning icke längre kunna anses helt tillfredsställande. Skolorna torde därför böra erhålla en organisation och tillförsäkras sådana resurser, som gör det möjligt för dem att motsvara de stegrade kraven.

Vid den nygestaltning av undervisningen på jordbrukets område, som sålunda enligt min mening nu bör komma till stånd, anser jag, att det i första hand bör övervägas att bygga på de nuvarande skolformerna och vidare utveckla dessa. De nuvarande tre skolformerna, lantmanna-, lantbruks- och lanthushållsskolorna, ha vunnit en sådan stadga och tradition, att ett förkastande av desamma endast bör ifrågakomma, därest bärande skäl kunna framföras därför. I likhet med kommittén finner jag icke anledning föreligga att vidtaga en så genomgripande förändring utan förordar, att de tre nuvarande skolformerna bibehållas. Organisationen av skolorna torde främst böra taga sikte på att anpassa undervisningen såväl i teoretiskt som praktiskt avseende så, att den kan möta olika krav i fråga om utbildningens läggning och lätt anpassa sig efter de växlande fordringar, som till följd av den fortskridande utvecklingen framdeles kunna uppkomma. Skolorna böra därför under statsmakternas kontroll erhålla en ganska avsevärd frihet med avseende å undervisningens anordnande. Härigenom synas de i ett flertal yttranden framförda önskemålen på speciella utbildningskurser kunna tillgodoses. Undervisningen torde givas en praktisk inriktning och i möjligaste mån taga sikte på de kunskapsområden, som äro av väsentlig betydelse för jordbrukets utövare. Särskilt torde härvid uppmärksammas önskvärdheten av att eleverna bibringas insikter om jordbrukets ekonomiska frågor och den av tidens utveckling nödvändiggjorda ekonomiska samverkan mellan jordbrukets utövare. I vad mån en god undervisning i berörda ämnen kunna bibringas eleverna är i hög grad beroende på lärarnas egna kunskaper och intresse för dessa frågor. Att tillse att lärarna äga goda förutsättningar att fullgöra sin uppgift i nu ifrågavarande hänseende torde bliva en icke oviktig uppgift för skolornas styrelse. Vid sidan av vad jag nu anfört bör emellertid beaktas, att skolan även har till uppgift att skänka en viss grad av allmänbildning. Vid den nu ifrågasatta omorganisationen av skolorna torde jämväl böra eftersträvas att fastare förankra dem hos de korporationer, som representera de lokala jordbruksintressena i de trakter, där skolorna äro belägna. Först när så kan ske torde det vara att förvänta, att ett verkligt levande intresse för skolorna skall växa fram hos den jordbrukande befolk-

ningen. I samband härmed torde ock böra övervägas, att på ett mera ändamålsenligt sätt än vad nu är förhållandet ordna äganderätten till skolorna.

Såsom jag förut antytt måste en omorganisation av ifrågavarande undervisningsanstalter, därest den skall ha några utsikter att nå sitt syfte, förbindas med ett bättre ekonomiskt stöd åt skolorna. Bland annat torde utrustningen nu på många håll vara bristfällig och i behov av förbättring. För att möjliggöra en god undervisning böra lantmänna- och lantushållsskolorna, därest detta syfte icke befinnes kunna tillgodoses genom användande av närbeläget välskött jordbruk, vara försedda med eget jordbruk, som kan användas för demonstrationer. Flerstädes saknas emellertid sådant jordbruk. Med de ekonomiska resurser, över vilka skolorna för närvarande förfoga, finnas små möjligheter att avhjälpa dessa brister, och icke heller torde medel finnas för en vidare utveckling av undervisningen på sätt jag i det föregående förordat. Att från orterna, där skolorna äro belägna, erhålla ett sådant ekonomisk stöd att en reformering av skolorna därmed skall bli möjlig, lär icke vara att påräkna, varför det torde vara erforderligt att statsmakterna träda emellan för att lämna det ekonomiska bistånd, som skäligen fordras för omorganisationens genomförande. Att i samband med den nu ifrågasatta omgestaltningen av undervisningen ingå på frågan rörande skolornas antal eller lämpliga belägenhet synes icke vara nödvändigt utan detta spörsmål torde få avgöras från fall till fall i sammanhang med beviljandet av ekonomiskt stöd åt skolorna från statens sida.

Utskottet. Under en lång följd av år har frågan om en omorganisation av den lägre lantbruksundervisningen varit under övervägande. Två omfattande kommittéutredningar hava föregått Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag. Att starka skäl tala för en reform på detta område synes utskottet uppenbart. Den förhållandevis ringa elevfrekvensen vid skolorna tyder på att dessa icke äga någon större dragningskraft å jordbrukets ungdom. För närvarande uppgår elevantalet vid ifrågavarande skolor till sammanlagt omkring 3,000. Till jämförelse härmed må nämnas att elevantalet vid de kommunala yrkesskolorna är omkring 30,000 och vid de statsunderstödda enskilda yrkesskolorna omkring 6,000. Vid folkhögskolorna uppgår elevernas antal till omkring 4,400 eller ungefär 50 procent fler än vid lantbruksundervisningsanstalterna. Det förhållande att endast en ringa del av vårt lands jordbrukare erhåller yrkesutbildning finner utskottet i hög grad otillfredsställande. En betydande utökning av antalet jordbrukare, som utbildas vid skolorna, är enligt utskottets mening nödvändig. Jordbrukets starka utveckling under senare tid särskilt på det tekniska området gör behovet av fackkunskap allt mer erforderlig. Ökade kunskaper ifråga om ekonomiska ting krävas numera av landets jordbrukare på grund av de arbetsproblem och andra frågor av drifts-ekonomisk natur, som tränga sig fram, liksom även det organisationsarbete bland jordbrukare för avsättning av lantbrukets produkter, som genomförts, ställer större krav på jordbrukarens ekonomiska skolning och insikter. Med hänsyn till berörda förhållanden torde en omorganisation av yrkesutbildning-

en för landets jordbrukarungdom vara synnerligen påkallad. Denna utbildning bör så ordnas att densamma i möjligaste mån tillgodoser skilda behov av undervisning samt i så stor utsträckning som kan ske blir tillgänglig för landets jordbrukare.

Det föreliggande förslaget till omorganisation av lantbruksundervisningen bygger i huvudsak på de nu förefintliga tre skoltyperna, lantmannan-, lantbruks- och lanthushållsskolorna. I likhet med departementschefen finner utskottet dessa även i fortsättningen vara lämpade såsom grundval för den fasta lägre lantbruksundervisningen. Kungl. Maj:ts förslag avser att efter två linjer söka nå det uppställda målet, en förbättrad och för lantbruksgöden mera tilltalande fackutbildning. Å ena sidan har man sökt modernisera och utveckla själva undervisningen samt genom rikligare statsbidrag åstadkomma förbättrade yttre förutsättningar för undervisningen och på så sätt göra densamma mera effektiv och lockande. Å andra sidan har man sökt ekonomiskt underlätta för eleverna att genomgå skolorna. Till de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen kan utskottet i huvudsak ansluta sig. Särskilt finner utskottet tillfredsställande, att en ej alltför trång ram uppdragits för skolornas verksamhet utan att dessa lämnats en betydande frihet i fråga om undervisningens gestaltning. Härigenom möjliggöres att tillgodose olika behov beträffande undervisningens omfattning och innehåll samt att under hänsynstagande till utvecklingen på jordbrukets område i olika hänseenden berika och fullständiga densamma. Utskottet kommer i det följande att i samband med detaljgranskningen av förslagen på skilda punkter närmare utveckla sina synpunkter på de olika spörsmålen. I detta sammanhang vill utskottet emellertid upptaga till övervägande det i motionerna I: 240 och II: 367 väckta yrkandet, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande kortare kurser vid lantbruks-, lantmannan- och lanthushållsskolorna, speciellt avpassade för det mindre jordbrukets behov, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Ett av huvudmotiven för motionärernas hemställan synes vara, att de nu föreslagna kurserna på grund av sin längd i allmänhet icke skulle kunna besökas av ungdomen från de mindre jordbruken, då denna av ekonomiska skäl i regel icke kan kosta på sig så lång utbildning som här föreslagits. Kortare kurser på cirka tre månader böra därför enligt motionärernas mening anordnas, vilka kurser framför allt böra taga sikte på behov av yrkesutbildning för nämnda ungdom. Såsom framgår av vad utskottet förut anfört delar utskottet helt motionärernas uppfattning, att tillfälle bör beredas jordbrukarungdomen att komma i åtnjutande av yrkesutbildning. Utskottet anser även, att kurser böra anordnas vid skolorna av den omfattning och läggning att de kunna bliva tillgängliga för alla kategorier jordbrukare och stimulera dessa till utbildning. Utskottet vill erinra, att riksdagen under åberopande av utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 28 i skrivelse den 10 april 1937, nr 133, anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående anordnande av kurs- och annan upplysningsverksamhet i små-

bruksskötsel. Följaktligen kan utskottet behjärta motionernas syftemål. Emellertid torde inom ramen för det nu framlagda förslaget till organisation av lantbruksundervisningen finnas möjligheter att tillgodose nämnda syfte. Såsom departementschefen framhållit äro de föreslagna kurserna endast avsedda såsom en normalplan för undervisningen vid skolorna. Vid sidan av desamma skola kunna anordnas andra, vilka tillgodose skilda behov av undervisning. Initiativ till dylika kurser torde böra tagas av icke blott skolstyrelsen utan även hushållningsällskapetets förvaltningsutskott. Det kan med hänsyn till det anförda förväntas, att sådana kurser som motionärerna åsyfta komma att upptagas på skolornas program. Utskottet anser sig även kunna förutsätta, att Kungl. Maj:t med intresse kommer att följa skolornas utveckling under den nya organisationen och, därest så skulle finnas erforderligt, med utgångspunkt från vad utskottet nu anført samt under beaktande av riksdagens skrivelse den 10 april 1937, nr 133, angående anordnande av kurser för småbrukare, vidtager åtgärder för den i motionerna upptagna frågans fortsatta utredning.

För ett genomförande av de föreslagna reformerna på ifrågavarande område kräves, att ett förbättrat ekonomiskt stöd skänkes skolorna. Såsom departementschefen framhållit torde därförutan icke finnas några större utsikter att nå det uppställda målet, en förbättrad och för flertalet jordbrukare tillgänglig yrkesutbildning. Betydande brister torde för närvarande finnas i fråga om skolornas materiella utrustning. Dessa brister torde enligt utskottets mening i möjligaste mån böra avhjälpas genom att en mera omfattande ekonomisk hjälp från statens sida lämnas skolorna. Att från de orter, där skolorna äro belägna, erhålla ett så stort stöd, att en reformering av skolorna skulle bliva möjlig, torde icke vara att påräkna. Utskottet vill även framhålla, att undervisningen i allmänhet ansetts i huvudsak vara en statens angelägenhet, vilken icke i alltför hög grad bör betunga de skilda orterna.

Förslaget rörande lantmannaskolorna.

Departementschefen har i fråga om lantmannaskolornas omorganisation anført:

Lantmannaskolans främsta uppgift torde liksom hittills böra vara att i möjligaste mån giva jordbrukarungdomen de teoretiska och praktiska insikter i jordbrukets bedrivande, som den behöver för sin yrkesutövning. Såsom kommittén framhållit bör lantmannaskolan utgöra den allmänna formen för meddelande av den grundläggande fackkunskapen åt blivande jordbrukare. Skolan bör emellertid icke taga detta såsom sin enda uppgift utan även giva sina elever ett visst mått av allmänt medborgerligt vetande. Att på sätt kommittén förordat giva lantmannaskolan karaktären av uteslutande yrkesskola torde knappast vara ändamålsenligt med hänsyn till att denna skola ofta utgör den enda skolutbildning utöver folkskolan, som dessa elever äro i tillfälle att förskaffa sig. Genom att eleverna i skolan inhämta förutom den

rena yrkeskunskapen en viss grad av allmänbildning öppnas för dem större möjligheter att under sin fortsatta praktiska verksamhet själva förskaffa sig den ytterligare utbildning varav de kunna vara i behov samt tillgodogöra sig den fortskridande utvecklingen i olika hänseenden på jordbruksnäringens område. Vid sidan av nu uppskisserade uppgift synes lantmannaskolan även i enlighet med vad kommittén anfört böra kunna medverka vid utbildningen av vissa funktionärer i jordbrukets ekonomiska organisationer och den statsunderstödda verksamheten för jordbrukets främjande.

Vad angår organiserandet av undervisningen vid lantmannaskolan kan jag i huvudsak ansluta mig till kommitténs förslag härutinnan. Skillnaden mellan skolor av A-typ och B-typ torde sålunda böra upphöra och en enhetlig skolform anordnas. På grund av den förhållandevis korta tid, som i allmänhet kan stå till förfogande för kurserna, torde någon större differentiering i fråga om kunskapsstoffet med hänsyn till elevernas förutbildning knappast kunna genomföras. Något praktiskt ändamål torde därför den nuvarande organisationen av skolorna i två typer näppeligen tjäna. I yttrandena har den nu ifrågasatta reformen även i allmänhet vunnit anslutning. De huvudkurser, som böra upptagas vid lantmannaskola, synas i enlighet med vad kommittén föreslagit böra bli följande, nämligen vinterkurs, fortsättningskurs, längre kurs och helårskurs. Vinterkursens längd torde böra bestämmas på sätt kommittén förordat till samma tid som nu gäller för den s. k. huvudkursen eller minst 125 arbetsdagar. Fortsättningskursen har kommittén föreslagit skola pågå under likaledes minst 125 arbetsdagar. Denna kurs torde såsom lantbruksstyrelsen framhållit huvudsakligen böra avse en fortsättning av vinterkursen med huvudvikten lagd på praktiska övningar i lantmannagöromål. Hinder bör emellertid icke förefinnas att använda kursen för specialutbildning i vissa grenar av lantmannanäringen. I likhet med vad lantbruksstyrelsen framhållit anser jag, att den föreslagna kurstiden satts väl lång. Någon begränsning av densamma torde kunna ske utan att ändamålet med kursen förryckes. Emellertid är jag icke beredd att tillstyrka en så stor förkortning som lantbruksstyrelsen ifrågasatt, nämligen till 100 arbetsdagar. Enligt min uppfattning torde kursens längd böra bestämmas i överensstämmelse med vad lantmannaskolornas lärarförening förordat eller till minst 110 arbetsdagar. Även den av kommittén föreslagna minimitiden för den längre kursen torde såsom föreningen ifrågasatt utan olägenhet kunna förkortas från 245 till 230 arbetsdagar. Med hänsyn till att bevisandet av kurserna för eleverna merendels är förenat med avsevärda ekonomiska upppoffringar är det av vikt, att minimitiden för kurserna icke göres längre än som är nödvändigt för att de skola kunna fylla sina olika uppgifter i utbildningshänseende. Det är dock att märka, att såväl fortsättningskursen som den längre kursen enligt vad jag nu föreslagit komma att bli ganska mycket längre än vad de för närvarande äro. Den ifrågasatta ettårskursen för lantmannaskolan innefattar en nyhet, som i ett flertal yttranden framkallat vissa betänkligheter. Emellertid torde denna kurs böra finnas å undervisningsplanen för lantmannaskolor. Möjlighet

bör nämligen stå öppen för jordbrukarungdomen att inom lantmannaskolan erhålla en mera allsidig och grundlig utbildning än de förenämnda kurserna kunna skänka. Om undervisningen göres tillräckligt mångsidig och lägges efter praktiska linjer, kommer denna kurs med sannolikhet att locka elever. Givet är emellertid att denna kursform icke kan anordnas vid annat än ett begränsat antal skolor.

Vad angår undervisningens innehåll vid lantmannaskolan kan jag i hudsak biträda vad kommittén härutinnan föreslagit. I anslutning till vad jag tidigare anfört torde emellertid å schemat för vinterkursen böra upptagas ämnet medborgarkunskap. Yrkande härom har framförts i ett stort antal yttranden. Den av kommittén gjorda avvägningen beträffande omfattningen av undervisningen i svenska språket, räkning och geometri synes mig lämplig. Undervisningen i dessa ämnen måste vara sådan, att eleverna bibringas de kunskaper häri, som äro erforderliga för att kunna tillgodogöra sig undervisningen i skolans fackämnen. I fråga om undervisningen i övriga ämnen har jag ingen annan erinran att göra än att naturläran synes böra beredas en något större plats på kursens schema med hänsyn till att detta ämne har en grundläggande betydelse för en del av fackämnena. Det torde ock såsom lantbrukshögskolans lärarråd framhållit vara tveksamt huruvida ett sammanförande av vissa partier av detta ämne med andra ämnen kan anses lämpligt. De i vissa yttranden framförda yrkandena om en mera omfattande undervisning i skogshushållning än den kommittén föreslagit finner jag visserligen beaktansvärda. Men för närvarande anser jag icke lämpligt att i allmänhet giva undervisningen på detta område större omfattning än kommittén föreslagit. Den mera omfattande utbildningen i skogshushållning torde tillsvidare böra lämnas vid specialkurser. Dylika anordnas på sina håll för närvarande av skogsvårdsstyrelserna, och denna verksamhet bör enligt min mening vidare utvecklas och stödjas av statsmakterna. I det följande återkommer jag ytterligare till frågan om anordnandet av specialutbildning på skogshushållningens område.

Enligt kommittéförslaget har en avsevärd begränsning i förhållande till vad nu gäller skett av de ämnen, vari betyg skola meddelas. En dylik inskränkning i betygssättningen lär icke enbart vara till gagn. Såsom i vissa yttranden framhållits torde elevernas intresse för de ämnen, vari de icke erhålla något betyg, kunna komma att minska. Även torde kunna befaras, att full rättvisa icke kan göras mellan eleverna, om betygssättningen alltför mycket begränsas. Å andra sidan bör emellertid undvikas, att en alltför stor splittring av arbetsuppgifterna äger rum. En lämplig avvägning mellan dessa olika synpunkter synes kunna ske sålunda, att betygssättning sker i följande ämnen, nämligen svenska språket, räkning och geometri, kemi, fysik, geologi, botanik, jordbrukslära inklusive fältmätning och avvägning med ritning, husdjurslära jämte mjölkhushållning och sjukvårds- och hovbeslagslära, skogshushållning, lantbruksekonomi och lantbruksbokföring. Betyg i skogshushållning bör dock endast förekomma där detta ämne har större omfattning. Av förenämnda ämnen böra svenska

språket, räkning och geometri, kemi, fysik, geologi samt botanik anses såsom förberedande ämnen, under det att de övriga böra betraktas såsom huvudämnen.

I likhet med kommittén är jag av den uppfattningen, att undervisningen vid kursen i så stor utsträckning som möjligt bör få formen av övningar och demonstrationer. Antalet undervisningstimmar per dag torde i början av kursen kunna sättas till sju. Under senare delen av kursen bör emellertid timantalet inskränkas till sex för att lämna eleverna tillfälle till mera självverksamhet.

Beträffande övriga kurser vid lantmannaskolan kan jag ansluta mig till kommitténs uttalande härutinnan. Dessa kurser böra avse en fördjupning och utvidgning av det lärostoff, som ingår i vinterkursen. Jag vill emellertid understryka vikten av att undervisningen vid dessa kurser även får en så praktisk inriktning som möjligt. I fråga om undervisningen vid helårskursen torde denna förutom på det sätt kommittén föreslagit lämpligen även kunna anordnas så, att kursen inledes och avslutas med den teoretiska undervisningen under det att den praktiska delen av kursen förlägges till sommarmånaderna, då möjligheter finnas att utnyttja det praktiska åskådningsmaterial.

Vad jag nu anfört rörande kurserna och undervisningens planläggning torde icke få anses helt bindande för dessa frågor utan får betraktas endast såsom utgörande en normalplan för lantmannaskolans verksamhet. För att lantmannaskolan skall kunna fullgöra sin uppgift måste såsom jag förut framhållit ett stort mått av frihet i fråga om undervisningens gestaltande förutsättas. Det bör få ankomma på skolornas styrelse att efter medgivande av Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen besluta om anordnandet av andra kurser än de förut omförmälda, där så finnes lämpligt, och i övrigt vidtagna sådana ändringar i kurserna som kunna påkallas av den fortgående utvecklingen av jordbruksnäringen. Vidare bör vid sidan av huvudkurserna kunna upptagas specialkurser för tillgodoseende av vissa särskilda önskemål i fråga om undervisningen eller av vissa mera lokalt betonade undervisningsbehov. En uppdelning av eleverna vid kurserna på olika studielinjer för åstadkommande av viss specialisering bör även vara tillåten.

Av största vikt är att lantmannaskolorna erhålla en fullgod utrustning. Härutinnan torde för närvarande avsevärda brister förefinnas. För att uppnå ett tillfredsställande resultat i fråga om skolornas materiella utrustning erfordras emellertid att de behövliga medlen av statsmakterna ställas till förfogande. Till denna fråga återkommer jag i det följande. Emellertid vill jag här framhålla, att uppställandet av generella regler angående vad som skall anses erforderligt i fråga om undervisningslokaler för skolorna icke synes lämpligt. Frågan härom torde få prövas från fall till fall i samband med beviljandet av statsbidrag för ändamålet. I likhet med kommittén anser jag fördelaktigt, att såsom regel vid skolorna genomföres internatsystem. Undervisningens hela läggning kräver detta.

Såsom kommittén framhållit är det av vikt att goda läroböcker, som läm-

pa sig för lantmannaskolans undervisning, finnas tillgängliga. Kommittén har icke närmare ingått på denna fråga och det torde icke heller vara lämpligt att i detta sammanhang upptaga densamma till mera ingående överbä- gande. Jag vill emellertid erinra, att inom lantbruksstyrelsen tillsatts en kommitté för spörsmålets utredande.

Härefter torde jag få övergå till behandling av en för ifrågavarande skolor synnerligen betydelsefull fråga, nämligen spörsmålet om skoljordbrukets ordnande på ett rationellt sätt. I ett flertal yttranden har det av kommittén framlagda förslaget att lantmannaskola skall vara förenad med skoljordbruk väckt vissa betänkligheter. För egen del ansluter jag mig emellertid principiellt till kommitténs ståndpunkt i denna fråga. För att undervisningen vid skolorna skall kunna få en tillräckligt praktisk inriktning torde tillgång till eget jordbruk vara i hög grad önskvärt. Men även ur andra synpunkter framträder betydelsen härav. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit möjliggör skoljordbruket en fastare anknytning för såväl elever som lärare till det praktiska jordbruket i trakten. Emellertid måste å andra sidan beaktas, att kostnaderna för anskaffande av egna skoljordbruk åt samtliga nu i gång varande lantmannaskolor skulle bliva högst avsevärda. Att ålägga skolorna att under alla förhållanden anskaffa sådant kan av ekonomiska och understundom måhända även praktiska skäl vara ogenomförbart. Med hänsyn härtill förordar jag, att i förevarande hänseende föreskrives, att lantmannaskola skall vara försedd med eget skoljordbruk, därest Kungl. Maj:t icke medgiver undantag härifrån. I sistnämnda fall bör emellertid om möjligt av lantbruksstyrelsen godkänt jordbruk annorledes stå till skolans disposition. Skoljordbruket bör såsom regel drivas i skolans egen regi och skötas av skolans föreståndare. Härigenom torde jordbruket kunna på det mest effektiva sätt användas för sitt ändamål. Under vissa förhållanden torde det dock kunna befinnas önskvärt, att skolans föreståndare befrias från skyldigheten att förestå jordbruket och i dylika fall bör skolans styrelse kunna anförtro skötseln åt någon av lärarna.

De av kommittén föreslagna fordringarna för inträde såsom elev vid lantmannaskola föranleda icke några erinringar från min sida. Elev bör sålunda ha genomgått folkskola och under minst ett år varit sysselsatt med lantbruksarbete samt ha fyllt 18 år. Möjlighet torde dock böra finnas att medgiva sökande inträde vid fyllda 17 år.

Vidkommande kommitténs förslag ifråga om föreståndare och lärare vid lantmannaskolorna kan jag biträda desamma. Vid sådan skola bör i regel vara anställd en föreståndare, vilken i likhet med föreståndare för folkhögskolor och yrkesskolor torde böra benämnas rektor, vidare ämneslärare samt i övrigt behövligen extra ordinarie ämneslärare och speciallärare. Föreståndare och lärare torde liksom hittills i regel böra tillsättas av styrelsen. För vinnande av garanti för att endast fullt lämpliga personer komma i fråga till befattningarna torde böra fordras att lantbruksstyrelsen förklarar sökandena kompetenta. Styrelsen torde även på sätt kommittén vidare förordat böra uppsätta tre sökande på förslag och torde därefter skolstyrelsen böra äga

bland dem utse innehavare av tjänsten. På sätt kommittén föreslagit bör den vid skolan stadigvarande lärarpersonalen bilda ett lärarråd. De av kommittén framlagda förslagen rörande skolans styrelse torde även kunna godtagas. Ledamöternas antal bör alltså bestämmas till fem, därav skolans rektor är självskriven ledamot och de övriga fyra utses på sätt Kungl. Maj:t i fråga om varje skola bestämmer.

Liksom departementschefen anser utskottet lantmannaskolornas främsta uppgift böra vara att giva jordbruksungdomen den yrkesutbildning, som den behöver för bedrivande av sin näring. Vid sidan härav böra emellertid skolorna skänka sina elever ett visst mått av allmänbildning.

Utskottet.

Beträffande organiserandet av undervisningen vid lantmannaskolorna ha i vissa motioner behandlats frågan om lämpligheten av att borttaga skillnaden mellan skolor av A-typ och B-typ. Sålunda har i motionen I: 239 yrkats, att vid några av rikets lantmannaskolor, förslagsvis fem, skola anordnas kurser lämpade för inträdessökande, vilka genomgått folkhögskola eller förvärvat annan därmed jämförlig utbildning. I motionerna I: 241 och II: 368 har även upptagits denna fråga, därvid motionärerna — under framhållande av departementschefens uttalande rörande möjligheterna att anordna andra kurser än de särskilt omförmälda — uttalat, att enligt deras mening riksdagen bör kraftigare understryka, att påbyggnadskurser böra anordnas för elever med föregående utbildning vid folkhögskola eller läroverk eller som äga motsvarande förkunskaper. Utskottet delar motionärernas uppfattning, att nödiga elementära förkunskaper för elever i ifrågavarande skolor äro önskvärda. Emellertid vill utskottet erinra, att dessa elever icke mera allmänt torde ha genomgått folkhögskola eller förskaffat sig där emot svarande förkunskaper. Detta framgår bland annat därav att skolorna av A-typ ofta ha svårigheter att upprätthålla de högre fordringarna på kunskaper för inträdet i skolorna. Det torde även i regel förhålla sig så att den ungdom, varom här är fråga, icke har de ekonomiska resurser, som krävas för att kunna kosta på sig så lång utbildning, som genomgåendet av såväl folkhögskola som lantmannas- respektive lanthushållsskola innebär. För denna ungdom torde merendels en skola få anses vara vad densamma har tillfälle att genomgå. Det torde ock böra framhållas, att folkskolan numera i allmänhet är avsedd att vara bottenskola för fortsatt utbildning, och densamma torde ock giva sina elever så pass omfattande kunskaper att den väl kan tjäna till grundval för genomgåendet av lantmannas- och lanthushållsskolorna. Utskottet vill emellertid framhålla, såsom ock framgår av vad departementschefen anfört, att möjligheter finnas, att om det vid någon skola skulle anses önskvärdt att anordna kurser för elever med större förkunskaper än den folkskolan lämnar, sådant står skolan öppet under förutsättning att tillstånd därtill erhålles. Inom den organisatoriska ram, som Kungl. Maj:t uppdragit för ifrågavarande skolors verksamhet, finnes sålunda möjlighet att tillgodose det syfte motionärerna med sina motioner avsett.

Vad angår de av Kungl. Maj:t föreslagna huvudkurserna vid lantmannas-

skolorna finner utskottet desamma på ett lämpligt sätt avvägda. Det torde sålunda vara ändamålsenligt, att vid skolorna kunna anordnas en vinterkurs om minst 125 arbetsdagar, en fortsättningskurs om 110 dagar, en längre kurs om 230 dagar samt en helårskurs. Sistnämnda kurs, vilken icke förut funnits å lantmannaskolornas program, torde komma att fylla ett behov för dem, som inom ifrågavarande skolor vilja söka en mera allsidig och grundlig utbildning än de övriga kortare kurserna kunna skänka. Icke heller giver vad Kungl. Maj:t föreslagit ifråga om undervisningens innehåll vid lantmannaskolan utskottet anledning till någon erinran. Utskottet vill endast understryka vikten av att undervisningen särskilt inriktas på de ämnen, som eleverna kunna ha direkt användning för vid sin fortsatta verksamhet. På lantmannaskolans schema bör därför lämnas största möjliga utrymme åt ämnena lantbruksekonomi samt jordbruks- och husdjurslära. I trakter med mera omfattande skogsbruk bör även ämnet skogshushållning få en framskjuten plats vid undervisningen. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang i anslutning till vad departementschefen anfört jämväl understryka, att vid sidan av förut omförmälda kurser böra, där så finnes önskvärt och erforderligt, anordnas andra kurser för tillgodoseende av skilda utbildningsbehov, liksom ock att kursernas innehåll bör ändras, där så med hänsyn till olika önskemål och den fortskridande utvecklingen å jordbrukets område finnes lämpligt.

Såsom utskottet redan förut framhållit är det av stor vikt att lantmannaskolorna erhålla en fullgod utrustning. Vad härutinnan bör fordras torde få avgöras från fall till fall. Att uppställa några generella regler torde icke lämpligen kunna ske. Vid skolorna torde emellertid på sätt departementschefen anfört såsom regel böra finnas skoljordbruk för att kunna användas för undervisningens behov. Därest av en eller annan anledning dylikt jordbruk icke skulle kunna anskaffas för skolan, bör Kungl. Maj:t dock kunna medgiva dispens från nyssberörda skyldighet. I sådant fall bör emellertid skolan annorledes förfoga över av lantbruksstyrelsen godkänt jordbruk. I allmänhet bör skoljordbruket drivas i skolans egen regi och förestås av skolans föreståndare eller, där denne av någon anledning anses böra befrias härifrån, av någon av skolans lärare.

De av Kungl. Maj:t förordade fordringarna för vinnande av inträde vid lantmannaskola anser utskottet lämpliga.

Vad angår Kungl. Maj:ts förslag rörande föreståndare och lärare har utskottet i huvudsak intet att erinra däremot. I motionen II: 369 har yrkats, att lantmannaskolas styrelse måtte äga utse föreståndare och lärare bland de sökande, som av lanbruksstyrelsen förklaras kompetenta. Såsom huvudsakligt skäl för denna avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag — enligt vilket lanbruksstyrelsen skall uppsätta tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter äga till den lediga befattningen utse en av dessa — har anförts, att med hänsyn till att föreståndare eller lärare skulle handha skoljordbrukets skötsel det torde böra beredas skolstyrelsen, vilken närmast svarar för skolans ekonomi, tillfälle att välja icke blott den såsom förestån-

dare eller lärare lämpligaste utan även den på samma gång för jordbruket bäst skickade ledaren. Utskottet delar i förevarande fråga motionärens uppfattning. Med hänsyn till att det ur ekonomisk synpunkt kan för skolan vara av betydelse att själv få utse den befattningshavare den anser bäst, synas skäl tala för den i motionen hävdade ståndpunkten. Det torde knappast vara att befara, att skolstyrelserna vid valet skulle låta leda sig av andra synpunkter än att till befattningen i fråga få den skickligaste kandidaten. Med hänsyn till det anförda vill utskottet förordna, att vid tillsättandet av föreståndare eller lärare tillgår så, att lantbruksstyrelsen uppställer dem av de sökande, som styrelsen finner kompetenta, på förslag i den ordning styrelsen anser dem böra ifrågakomma till tjänsten och att vederbörande skolas styrelse därefter utser den av de på förslaget upptagna sökandena, som styrelsen anser lämpligast.

Beträffande skolans styrelse har i motionerna I: 241 och II: 368 föreslagits, att antalet ledamöter i skolstyrelse bör bestämmas till minst fem. Kommitténs förslag innebär, att antalet som regel bör vara fem och icke utan särskilda skäl sättas högre. Kungl. Maj:t har anslutit sig till denna uppfattning. Även utskottet anser ändamålsenligast, att antalet ledamöter i skolstyrelserna i regel bestämmas till fem. Härvid förutsätter utskottet, att hushållningssällskapet samt, där landstinget lämnar bidrag till skolan, även detta bli representerade i styrelsen. Utskottet finner icke erforderligt, att uttryckligt stadgande upptages därom att skolans rektor skall vara ledamot i skolstyrelsen.

Förslaget rörande lantbruksskolorna.

Departementschefen har ifråga om lantbruksskolornas organisation anført:

Lantbruksskolornas huvudsakliga syfte har hittills varit att utbilda den kår av lantbrukstjänstemän, som är behövlig såsom förmän och arbetsledare vid jordbruket. Även efter genomförandet av den nyorganisation av den lägre lantbruksundervisningen som nu är ifråga torde detta alltjämt böra bli lantbruksskolans förnämsta uppgift. Kommittén synes ha velat i högre grad än vad nu är förhållandet understryka detta skolans ändamål. Särskilt synes detta framträda genom ett av kommittén framlagt förslag, att den ettåriga kursen såsom regel icke bör upptagas på lantbruksskolans undervisningsprogram. I likhet med vad i flertalet yttranden uttalats finner jag det tveksamt, huruvida en sådan begränsning av lantbruksskolans kurser skulle vara lycklig. Den ettåriga kursen vid lantbruksskolan torde ha en icke oväsentlig uppgift att fylla vid sidan av den tvååriga och lärar enligt min mening icke för närvarande kunna ersättas av de föreslagna kurserna vid lantmannaskolan. Lantbruksskolans ettåriga kurs torde vara särskilt lämpad för utbildning av sådana elever, som redan förvärvat en viss praktisk erfarenhet i jordbruk och som ämna övertaga skötselförvaltningen av ett något större jordbruk. Såsom grundval för fortsatta studier torde ifrågavarande

kurs även vara till gagn. Med hänsyn till det anförda ansluter jag mig till den uppfattning, som företrätts av bland andra lantbruksstyrelsen, att den ettåriga kursen bör bibehållas såsom en huvudkurs vid lantbruksskolan. Emellertid torde den vid de två norrländska lantbruksskolorna förekommande vinterkursen icke vidare böra anordnas.

I fråga om undervisningens anordnande har, såsom framgår av de återgivna yttrandena, synnerligen delade meningar förekommit. En viss utvidgning av den teoretiska undervisningen torde vara önskvärd. Såsom kommittén framhållit bör den teoretiska undervisningen i så hög grad som möjligt anknytas till den praktiska. I den mån den teoretiska undervisningen måste få karaktären av lektioner synes emellertid lämpligt, att densamma sammanföres till hela eller halva dagar och sålunda det nuvarande systemet med kvällsundervisning för de teoretiska studierna i möjligaste mån avvecklas. I de avgivna yttrandena har ett stort antal skilda förslag framförts rörande denna frågas ordnande. Vid överbägande av vad härvid förekommit synes mig den lämpligaste anordningen vara följande. För tillgodoseende av den teoretiska utbildningen torde under den tvååriga kursen minst 135 hela dagar eller det mot denna tid svarande halva antalet dagar böra ägnas åt lektioner med därtill hörande övningar och demonstrationer. Där så finnes lämpligt, bör i samband med denna del av utbildningen även företagas studieresor. Av nyssnämnda antal dagar böra minst 35 hela dagar, varav 30 under vintern och 5 under sommaren, eller ett mot denna tid svarande antal halva dagar, förläggas till första året. Därutöver torde under första vinterhalvåret för elev, som huvudsakligen sysselsättes med praktiskt arbete, teoretisk undervisning i form av övningar och repetitioner böra anordnas under i regel en timme om dagen. I den ettåriga kursen torde minst 100 hela dagar eller däremot svarande antal halva dagar böra ägnas åt den teoretiska undervisningen i form av lektioner, övningar, demonstrationer och studieresor. Av denna tid bör lämpligen 90 dagar hänföras till vinterhalvåret och återstående 10 dagar till sommarhalvåret.

Av organisatoriska skäl torde det vara lämpligt, att eleverna i den ettåriga kursen erhålla teoretisk undervisning tillsammans med den tvååriga kursens äldre avdelning. Undervisningen torde i regel böra ordnas så, att under den tid teoretisk undervisning pågår eleverna erhålla omkring sju timmar sådan undervisning om dagen.

Vad angår utbildningens innehåll torde i huvudsak liksom för närvarande undervisningen böra inriktas på att meddela en såvitt möjligt allsidig teoretisk och praktisk lantbruksutbildning. Såsom kommittén framhållit torde i fråga om den teoretiska undervisningen den för lantmannaskolans vinterkurs avsedda ämnes- och kursplanen vara lämplig även för lantbruksskolan. Någon utökning torde emellertid med hänsyn till lantbruksskolans särskilda uppgift böra ske ifråga om undervisningen i arbetslära med betingslära, lantbruksbokföring och maskin- och redskapslära. Likaså torde en något grundligare undervisning böra förekomma i lantbruksskolan i räkning och geometri samt i svenska språket. Undervisningen i skogshushållning

torde på lantbruksskolans schema få samma ställning som på lantmannaskolans och sålunda omfattningen av undervisningen få i viss mån bero på huruvida skolan är belägen i en utpräglad skogsbygd eller icke. I likhet med kommittén vill jag understryka vikten av att den teoretiska undervisningen lägges så att eleverna fostras till självverksamhet.

Vidkommande den praktiska utbildningen vid nu ifrågavarande skolor torde denna såsom kommittén uttalat böra i huvudsak bibehållas vid nu tillämpade linjer. Kommittén har ansett, att omkring två månader av elevernas utbildningstid borde ägnas åt praktisk husdjurskötsel. Någon inskränkning av denna tid till förmån för andra utbildningsgrenar har i vissa yttranden ansetts lämplig. Det synes emellertid vara angeläget att eleverna erhålla en så god utbildning härutinnan som möjligt, och minst sex veckor torde därför böra ägnas häråt. Den praktiska utbildningen vid ettårskursen synes i huvudsak kunna ordnas i överensstämmelse med samma undervisning vid tvåårskursen under iakttagande av de med den kortare utbildningstiden förenade särskilda omständigheterna.

Beträffande frågorna om skolornas utrustning, elever, lärare och styrelse gäller i tillämpliga delar vad jag härutinnan förut anfört rörande lantmannaskolorna. I sakens natur ligger emellertid, att lantbruksskolorna såsom för närvarande alltid måste vara försedda med eget skoljordbruk.

Vad i det föregående förordats avses i tillämpliga delar skola gälla även lantbruksskolorna vid Ultuna och Alnarp, vilka tillhöra staten.

Vad Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit rörande undervisningen vid lantbruksskolan kan utskottet biträda. Liksom hittills bör skolan ha till huvudsakligt syfte att utbilda förmän och arbetsledare vid jordbruket. På skolans program bör såsom huvudkurser upptagas såväl den ettåriga som den tvååriga kursen. Såsom departementschefen framhållit torde den förstnämnda kursen, vilken av kommittén ifrågasatts skola upphöra, ha en icke oväsentlig uppgift att fylla såsom utbildning för jordbrukarungdom, som redan förvärvat en viss praktisk erfarenhet i jordbruk och som ämna övertaga skötseln av ett något större jordbruk.

Utskottet.

Beträffande utbildningens anordnande har utskottet intet att erinra mot vad departementschefen härom anfört. En viss utvidgning av den teoretiska undervisningen synes böra äga rum. Den av departementschefen förordade tiden av 135 dagar i fråga om tvåårskursen och 100 dagar i fråga om ettårskursen för denna undervisning synes utskottet tillräcklig. Utbildningen bör emellertid i möjligaste mån givas en allsidig teoretisk och praktisk läggning. Den teoretiska undervisningen bör lämpligen kunna ansluta sig till den som meddelas vid vinterkursen i lantmannaskolan med någon utökning i fråga om arbetslära med betingslära, lantbruksbokföring samt maskin- och redskapslära.

Vad angår den praktiska utbildningen anser utskottet i likhet med vad departementschefen anfört, att densamma i huvudsak kan läggas efter nu tillämpade linjer. Utbildningen av eleverna i praktisk husdjurskötsel bör dock

i anslutning till vad departementschefen framhållit pågå under en tid av minst sex veckor eller däremot svarande antal arbetsdagar för tvåårskursen med motsvarande minskning för ettårskursen.

Beträffande frågorna rörande skolornas utrustning samt lärare och styrelse vid lantbruksskolan torde i tillämpliga delar böra gälla vad utskottet därom anfört i fråga om lantmannaskolorna.

Förslaget rörande lanthushållsskolorna.

Departementschefen har beträffande dessa skolor anfört:

Liksom hittills bör även framdeles lanthushållsskolans uppgift vara att meddela kunskap i grunderna för skötseln av ett lanthushåll. Lanthushållsskolan torde böra på sätt kommittén förordat alltjämt på sitt program ha två kurser. Emellertid synes den nuvarande kortare kursen vid lanthushållsskolorna om minst 105 arbetsdagar icke kunna anses ur utbildningssynpunkt helt tillfredsställande. Den undervisningstid, som denna kurs för närvarande omfattar, anser jag i likhet med kommittén vara för kort för att kunna möjliggöra en nöjaktig utbildning inom alla de områden, som vid skötseln av ett lanthushåll äro av betydelse. Kurstiden torde med hänsyn härtill böra förlängas. Vid avvägningen av den förlängning som synes böra äga rum har jag stannat för att föreslå en kurstid på 154 arbetsdagar eller 22 veckor. Härigenom kommer denna kurs att i fråga om undervisningens längd närma sig den nuvarande längre kursen om 165 dagar. En förlängning av denna senare synes ock böra ske. En undervisningstid av minst 308 arbetsdagar eller 44 veckor synes vara lämplig. Vid sidan av nu omförmälda huvudkurser torde vid lanthushållsskolorna lämpligen böra anordnas kortare undervisningskurser av skilda slag såsom fortbildningskurser för förutvarande elever, husmoderskurser m. fl.

Vad kommittén anfört och föreslagit rörande undervisningens innehåll och omfattning föranleder icke några väsentliga erinringar från min sida. Liksom kommittén anser jag att vid lanthushållsskolorna huvudvikten av undervisningen bör läggas på den praktiska utbildningen. De för huvudkurserna föreslagna ämnena synas i stort sett ändamålsenliga. Enligt min mening bör emellertid ett visst mått av medborgarkunskap meddelas även vid ifrågavarande kurser. Vid en närmare granskning av programmet för kurserna bör det stå öppet att vidtaga de ytterligare jämkningar, som kunna finnas lämpliga. Samma undervisningsämnen torde böra förekomma vid båda huvudkurserna. Den längre kursen bör avse en fördjupning och utvidgning av undervisningen i de förekommande ämnena.

I fråga om utrustning, elever, lärare och skolans styrelse bör i huvudsak gälla detsamma som beträffande lantmannaskola. Den föreslagna höjningen av inträdesåldern för eleverna från 16 till 17 år torde vara välbetänkt. Lanthushållsskola synes vidare i likhet med lantmannaskola böra vara försedd med skolorjordbruk, då detta även vid förstnämnda skola har sin betydelse för undervisningen. Emellertid torde jämväl i fråga om lanthushållsskolorna

förhållandena understundom vara sådana att stora svårigheter möta för anskaffande av lämpliga skoljordbruk. I dylika fall torde i likhet med vad jag förordade med avseende å lantmannaskolorna böra gälla, att dispens från skyldigheten att anskaffa dylikt jordbruk bör kunna medgivas. I överensstämmelse med vad kommittén föreslagit torde dock i sådana fall böra fordras, att skolan skall vara försedd med erforderliga anläggningar för åstadkommande av en tillfredsställande praktisk undervisning i trädgårds-skötsel och smådjurskötsel. Äro lantmannaskola och lanthushållsskola förlagda till samma plats, synes hinder icke böra möta att den sistnämnda skolan, om så låter sig göra, använder lantmannaskolans skoljordbruk för sina behov, varigenom befrielse kan vinnas från skyldigheten att anskaffa eget jordbruk.

Någon ändring i lanthushållsskolans uppgift bör såsom departementschefen uttalat icke ske. Å skolans program bör liksom hittills upptagas två huvudkurser. På sätt i det föreliggande förslaget upptagits torde den ena böra omfatta 22 arbetsveckor och den andra 44 arbetsveckor. I fråga om undervisningens innehåll har utskottet intet att erinra mot vad departementschefen anfört. Utskottet vill emellertid även här framhålla, att ifrågavarande förslag icke skall anses bindande för skolorna utan att jämväl andra kurser må efter behov anordnas vid skolorna. Särskilt bör härvid beaktas, att den kvinnliga ungdomen vid de mindre jordbruken erhåller tillfredsställande utbildningsmöjligheter.

Utskottet.

Även i fråga om lanthushållsskolorna bör beträffande föreståndarinnorna och lärarinnorna samt styrelsen i tillämpliga delar gälla vad utskottet anfört vid behandlingen av lantmannaskolorna. Utskottet har icke något att erinra mot den föreslagna höjningen av inträdesåldern för eleverna. Vid skolorna torde i den utsträckning departementschefen uttalat böra finnas skoljordbruk.

Praktisk elevutbildning.

Kungl. Maj:t har i likhet med kommittén framlagt vissa förslag rörande praktisk elevutbildning i anslutning till lantmannaskolorna och lanthushållsskolorna. Härutinnan har föreslagits, att anordningar vidtagas för åstadkommande av särskilda elevgårdar, där eleverna efter genomgången av vederbörande skola kunna erhålla vidare praktisk utbildning. Enligt förslaget skall det tillkomma skolornas styrelser att träffa överenskommelser med innehavare av lämpliga gårdar för mottagande av elever. Såsom ledare och övervakare av elevutbildningen bör vederbörande skolas föreståndare eller föreståndarinna tjänstgöra. Något bidrag av statsmedel har icke ansetts böra utgå till innehavare av elevgårdarna. Däremot har föreslagits, att ett belopp av 6,000 kronor av statsmedel ställes till förfogande till bidrag till elevernas resekostnader. Av detta belopp avses 4,000 kronor böra utgå till elever vid lantmannaskolor och 2,000 kronor till elever vid lanthushållsskolor. Resebidra-

get är avsett att utgå med det belopp varmed resekostnaderna överstiga 10 kronor. I fråga om eleverna vid lantbruksskolorna har något behov av elevpraktik icke ansetts föreligga efter slutad kurs.

Departementschefen har i sin motivering till förslaget anfört:

Genom ett systematiskt anordnande av elevpraktik å särskilt lämpliga gårdar under kontroll torde större möjligheter öppnas för eleverna att erhålla en allsidig utbildning. En tids praktiskt arbete vid ett välskött jordbruk kan hos dem väcka impulser för jordbrukets förbättring och rationalisering, vilka sedermera kunna bliva till gagn vid deras fortsatta verksamhet. Arbetet inom en annan miljö än den vanliga torde även verka för ett vidgande av intressena och erfarenheterna.

Ordnandet av ifrågakommande elevgårdar torde böra ankomma på vederbörande lantmanna- eller lanthushållsskola. Jag vill särskilt understryka vikten av att den största omsorg nedlägges på utväljandet av elevgårdarna, så att därtill endast må utses sådana som äro för ändamålet verkligt lämpliga. Det torde vara lämpligt, att de olika skolorna samarbeta vid ordnandet av den praktiska elevutbildningen och ett utbyte av elever mellan olika skolors elevgårdar sålunda kan komma till stånd. Överinseendet över utbildningen vid elevgårdarna bör utövas av skolans styrelse och såsom ledare och närmaste övervakare torde skolans föreståndare eller annan därtill utsedd person böra fungera. Någon ersättning av statsmedel till elevgårdarnas ägare bör icke ifrågakomma. Såsom gottgörelse för det besvär, som ägaren förorsakas genom att mottaga elever till utbildning, bör han kunna åtnöjas med den fördel, anlitaendet av en billigare arbetskraft medför.

I syfte att uppmuntra eleverna vid ifrågakommande skolor att fortsätta sin utbildning vid elevgårdar bör i överensstämmelse med kommitténs förslag viss hjälp tilldelas dem av statsmedel. Lämpligt torde vara, att detta bistånd lämnas i form av bidrag till kostnaderna för resorna till och från elevgården. Dyligt bidrag bör emellertid endast utgå, därest nämnda kostnader överstiga tio kronor. Bidrag torde lämnas till hela den del av resekostnaden, som över-skjuter tio kronor. Skulle elev utan giltig anledning lämna elevgården, innan den bestämda elevantiden utgått, torde emellertid något bidrag till återresan icke böra lämnas. I regel torde den här ifrågasatta elevutbildningen komma att äga rum omedelbart efter kursens slut och reseersättningarna sålunda då utgå i förhållandevis nära anslutning till elevernas skolutbildning. Hinder torde emellertid icke böra föreligga, att bidrag lämnas till en senare börjad praktisk elevutbildning, dock under förutsättning att denna börjar inom två år efter vederbörande kurs avslutande.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag synes utskottet förtjänt att genomföras. Detsamma torde kunna bliva till gagn för elevernas fortsatta utbildning. Mot de föreslagna detaljbestämmelserna har utskottet intet att erinra, liksom utskottet icke heller har någon anmärkning mot de gjorda kostnadsberäkningarna.

Specialkurs i skogshushållning.

I det föreliggande förslaget har även upptagits en specialkurs i skogshushållning. Denna kurs är avsedd att lämna en bättre kunskap i skogshushållning än som kan erhållas vid lantmänna- och lantbruksskolorna. Ifrågasvarande specialkurs skall stå öppen för personer, som genomgått driftsledarkurs å Alnarp, lantbruks- eller lantmannaskola i skogsbygd eller mellanbygd eller eljest visat sig ha sådana kunskaper, som erfordras för att kunna följa undervisningen. Kursen, som skall kunna mottaga högst 20 elever, är avsedd omfatta en tid av fyra månader med en effektiv lärotid av 90 à 95 dagar eller omkring 650 timmar. Kursen avses skola börja den 1 november med två veckors uppehåll vid jul. Enligt förslaget bör kursen förläggas till lantbruksskoleegendomen Bjärka-Säby i Östergötlands län.

Undervisningsplanen för ifrågasvarande kurs har föreslagits skola erhålla följande utseende:

Undervisningsämne:	Föreläsningar, timmar	Demonstrationer och övningar, timmar	Summa, timmar
Skogsekonomi	50	50	100
Skogsteknologi	50	190	240
Skogsuppskattning	40	60	100
Skogsskötsel	40	100	140
Rättslära	20	10	30
Jaktvård	10	20	30
Fria ämnen (betesvård m. m.)	10	—	10
	Summa 220	430	650.

I fråga om lärarkrafterna vid kursen har avsetts, att kursens ledning skall handhavas av skolans föreståndare. Lantbruksskolans lärare i skogshushållning, som i regel torde vara en skogsvårdsstyrelsens tjänsteman, har ansetts lämpligen jämväl kunna undervisa i vissa läroämnena, särskilt skogsskötsel, medan för undervisningen i övrigt torde få anställas en biträdande lärare med skogshögskoleutbildning, vartill syntes kunna påräknas en i domänverket anställd yngre jägmästare på extra stat med tjänstgöring under blott viss del av året. För de praktiska övningarna har ansetts, att därjämte en övningslärare med skogvaktarutbildning (skogsrättare) torde erfordras. Härtill torde kunna påräknas en hos skogsvårdsstyrelsen anställd extra länsskogvaktare med tjänstgöring under blott viss del av året.

Kostnaderna för kursen har beräknats till 9,000 kronor om året jämte ett engångsanslag å 10,000 kronor för anskaffande av erforderlig utrustning och inventarier.

Departementschefen har i motiveringen till förslaget uttalat:

Det synes önskvärt, att möjlighet beredes jordbrukarungdomen och andra intresserade att erhålla en mera omfattande undervisning i skogshushållning än den som kan förekomma vid lantmannaskolor. För närvarande finnas vid sidan av den rent yrkesbetonade skogsutbildningen endast smärre hu-

vudsakligen av skogsvårdsstyrelserna anordnade kurser. Det synes vara en brist, att grundligare utbildningskurser icke finnas tillgängliga för av skogsbruket intresserade jordbrukare. Även för dem, som genomgått lantbruksskola i syfte att vinna utbildning till förmån vid jordbruksegendomar, torde det vara önskvärt att kunna erhålla bättre kunskaper i skogshushållning. Med hänsyn härtill förordar jag, att försök nu göres med anordnande av en specialkurs på detta område. Skulle behovet och intresset för en dylik utbildningsform visa sig mera omfattande, torde efter ytterligare utredning frågan om anordnandet av flera sådana kurser böra övervägas.

I fråga om kursens förläggning har av kommittén framlagts två alternativa förslag, det ena under förutsättning att kursen förläggas till en av de nu befintliga lantbruksskolorna och det andra för det fall att kursen förläggas till en för ändamålet särskilt anordnad skola. Med hänsyn till att denna nya undervisningskurs närmast är avsedd att utgöra ett försök för utrönande av intresset för saken anser jag, att en särskild skola icke nu bör inrättas. Kostnaderna för en dylik skola komma även att ställa sig väsentligt högre än för det fall, att kursen förläggas till en redan befintlig skola. Mot det av kommittén framförda förslaget att förlägga kursen till Bjärka-Säby lantbruksskola i Östergötland kunna vissa erinringar framföras. Genom kursens förläggande till mellersta Sverige komma de nordligare skogsrikaste delarna av landet i ett mindre gynnsamt läge i undervisningshänseende. Då emellertid någon lämpligare belägen skola icke för närvarande synes kunna komma i fråga, torde ett försök böra göras med kursens förläggande åtminstone till en början till nyssnämnda lantbruksskola. Emellertid torde ytterligare undersökning böra företagas om möjligheten att anordna en kurs av ifrågavarande slag även vid någon skola i de nordligare delarna av landet.

Utskottet. Utskottet finner i likhet med departementschefen önskvärt, att möjligheter öppnas för jordbrukarungdomen och andra intresserade att erhålla bättre och mera fördjupade kunskaper i skogshushållning än vad lantbruksundervisningsanstalterna kunna meddela. Med hänsyn till den utomordentliga vikt, som skogsbruket äger för vårt land, är det av största betydelse att möjligheterna till en god utbildning för jordbrukare på detta område utvidgas. Enligt utskottets mening synes ändamålsenligt, att till en början försöksvis en specialkurs i detta ämne anordnas. Mot kursens och undervisningens omfattning enligt förslaget har utskottet intet att erinra. Kursens förläggande till Bjärka-Säby lantbruksskola i Östergötland kan visserligen, såsom ock departementschefen framhållit, ur vissa synpunkter föranleda betänkligheter, men med hänsyn till svårigheterna att finna en lämpligare plats utan att kostnaderna för kursen stiga till alltför höga belopp anser sig utskottet kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag även härutinnan. Utskottet förutsätter emellertid, att, därest intresse för dylika kurser skulle visa sig vara för handen, undersökningar företagas om möjligheterna att förlägga en kurs även till någon skola inom de nordligare delarna av landet. De ifrågasatta kostnaderna för den nu förordade kursen ge icke anledning till någon anmärkning från utskottets sida.

Överinseendet över lantbruksundervisningen.

Beträffande överinseendet över undervisningen på ifrågavarande område har *departementschefen* yttrat:

Någon ändring i nu gällande förhållanden i fråga om överinseendet över ifrågavarande lantbruksundervisningsanstalter torde icke böra ske. Överinseendet torde sålunda alltjämt ankomma på lantbruksstyrelsen såsom sakkunnig myndighet inom förevarande område. Inom styrelsen bör tillsynen liksom hittills närmast påvila undervisningsbyrån. I anledning av ett av kommittén framfört förslag, att av undervisningsbyråns personal en byråchef och en byråinspektör måtte överföras från extra till ordinarie stat torde jag till en början få erinra, att byråchefstjänsten å byrån genom beslut vid 1938 års riksdag överfördes på ordinarie stat. Vad angår byråinspektörstjänsten torde även denna numera lämpligen kunna upptagas såsom ordinarie. Efter genomförandet av den omorganisation av lantbruksundervisningen, som nu ifrågasatts, torde göromålen å byrån bliva av den omfattning att behovet av denna tjänst kommer att bestå. Beträffande ett av kommittén väckt förslag att inrätta en byråinspektörsbefattning avsedd att ersätta den nuvarande arvodesbefattningen såsom inspektris för lantbrukshållsundervisningen anser jag i anslutning till vad statskontoret i sitt yttrande anfört förslaget icke för närvarande böra genomföras. Erforderligheten av denna nya befattning såsom heltidstjänst torde icke kunna anses helt ådagalagd. Lämpligheten av ett av kommittén framfört förslag att ifrågavarande befattningshavare jämväl skall taga del i hushållningssällskapens konsulentverksamhet finner jag i likhet med lantbruksstyrelsen tveksam. Med hänsyn härtill torde det tillsvidare få bero på den blivande erfarenheten rörande ökningen av det arbete, som den nya organisationen av lantbrukshållsskolorna kommer att medföra för inspektrisen, huruvida hennes befattning bör ombildas på sätt kommittén föreslagit. Likaledes torde tillsvidare kunna anstå med en av statskontoret ifrågasatt höjning av det nuvarande arvudet åt nämnda befattningshavare.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att någon ändring i varje fall icke för närvarande bör ske beträffande överinseendet över ifrågavarande lantbruksundervisningsanstalter. I motionerna I: 241 och II: 368 har ifrågasatts, huruvida icke dessa undervisningsanstalter och folkhögskolorna böra ställas under gemensam ledning. Utskottet vill i anledning härav erinra om att den s. k. verkstadsskoleutredningen i ett den 30 december 1938 avgivet betänkande (stat. off. utr. 1938: 54) framlagt förslag om utbrytande från skolöverstyrelsens verksamhetsområde av yrkesutbildningen och densnas läggande under en särskild för ändamålet inrättad överstyrelse. Detta förslag är alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Att innan berörda förslag underkastats närmare prövning taga någon ståndpunkt till frågan

Utskottet.

om ändring rörande överinseendet över nu förevarande grupp av yrkesskolor synes icke ändamålsenligt.

Beträffande personalen å undervisningsbyrån i lantbruksstyrelsen biträder utskottet vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit. Den för närvarande å extra stat uppförda byråinspektörsbefattningen torde sålunda böra överföras å ordinarie stat. Vad angår det av kommittén framförda förslaget om inrättande av en byråinspektörsbefattning, avsedd att ersätta den nuvarande arvodesbefattningen såsom inspektör för lanthushållsundervisningen, anser utskottet, att någon erfarenhet bör vinnas rörande den nya organisationens verkningar, innan slutlig ståndpunkt tages till detta förslag. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan och framlägger de förslag som finnas erforderliga.

Förslag rörande vissa organisatoriska frågor.

Departementschefen har jämväl upptagit till övervägande frågan, på vilket sätt ett samordnande av å ena sidan de allmänna intressena i fråga om lantbruksundervisningen och å andra sidan de mera lokalbetonade intressena lämpligast må kunna ske. Härom har *departementschefen* anfört:

Att en god samverkan kommer till stånd mellan å ena sidan staten såsom representant för det allmännas önskemål beträffande ifrågavarande skolor och å andra sidan lokala organ såsom företrädare av jordbrukets intressen är såsom kommittén framhållit av största betydelse för en ändamålsenlig lösning av den nu övervägda omorganisationen av den lägre lantbruksundervisningen. Det bör tillkomma de statliga organen att hava överinseendet över att undervisningen lägges efter ändamålsenliga linjer och att skolorna fördelas å lämpliga orter i landet samt att tillräckliga medel stå till förfogande för att kunna upprätthålla skolorna på en tillfredsställande nivå såväl ifråga om lärarpersonalen som ifråga om undervisningslokaler och andra yttre anstalter. Den omedelbara ledningen över skolorna bör däremot påvila ortsorganen, vilka ock skola tillse, att undervisningen motsvarar de lokala önskemålen och behoven ävensom att skolorna bliva kända och vinna förtroende bland ortsbefolkningen. De lokala organ, som här närmast kunna komma ifråga, äro hushållningssällskapen och landstingen. Det torde vara nödvändigt, att dessa vid sidan av staten med intresse och kraft taga sig an skolorna, därest dessa skola kunna få en lycklig utveckling och vinna förtroende bland landsbygdens ungdom. Jämte nu nämnda organ torde även stiftelser, föreningar och enskilda kunna förväntas bidra till skolornas understödjande och hjälp.

En annan fråga, som i detta sammanhang behandlats, är spörsmålet rörande äganderätten till lantbruksundervisningsanstalterna.

Kommittén hävdade den uppfattningen, att skolorna borde ägas av ortliga organ. I anslutning härtill uttalades att enligt dess mening vore önskvärt, att skolorna ägdes av hushållningssällskapen. Därest i vissa fall ägande-

rättsfrågan icke skulle kunna ordnas i enlighet härmed, förordade kommittén, att landsting eller stiftelser övertog äganderätten till sådan skola.

Innan utskottet ingår på Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga, torde utskottet få lämna vissa upplysningar rörande äganderätten till de nuvarande lantbruksundervisningsanstalterna. Ägarna till dessa falla i huvudsak inom följande grupper: hushållningssällskap, landsting, föreningar av olika slag samt stiftelser. I enstaka fall äges skola av aktiebolag eller enskild ägare. Av de 41 lantmannaskolorna ägas 4 av hushållningssällskap, 15 av landsting, 1 av hushållningssällskap och landsting gemensamt, 4 av stiftelse, 15 av förening, 1 av enskild och 1 av bolag. Av lantbruksskolorna ägas 2 av staten, 4 av hushållningssällskap, 1 av stiftelse samt 5 av enskild. Av de 40 lanthushållsskolorna ägas 4 av hushållningssällskap, 7 av landsting, 1 av hushållningssällskap och landsting gemensamt, 6 av stiftelse, 17 av förening, 3 av enskild och 2 av bolag. På samma plats som lantmannaskola och med samma ägare äro förlagda 21 folkhögskolor och på samma plats som lanthushållsskola och likaledes med samma ägare äro förlagda 14 folkhögskolor. Av lanthushållsskolor, som icke äro förlagda till samma plats och med samma ägare som folkhögskola, äro 11 förlagda till samma plats och med samma ägare som lantmannaskola.

Kungl. Maj:t har funnit sig icke kunna biträda kommitténs förslag i förevarande hänseende. *Departementschefen* har härom anfört:

I syfte att vinna en större säkerhet för skolornas riktiga bedrivande och på lämpligt sätt anknyta dem till ortsintressena har kommittén framfört önskemålet, att äganderätten till skolorna i första hand borde överföras till hushållningssällskap eller, i den mån detta icke kunde genomföras, till särskilda för ändamålet upprättade stiftelser. Ehuru de skäl som kommittén framfört för denna sin uppfattning äro av betydelse, torde dock av praktiska skäl ett förverkligande av kommitténs önskemål näppeligen låta sig göra. Det synes kunna befaras — för vilket även yttranden giva belägg — att de landsting, som stödjade undervisningsanstalter; icke skola vara villiga att med bibehållande av sin ekonomiska hjälp överlämna anstalterna till hushållningssällskapen. Ett övertagande från hushållningssällskapens sida av de skolor, som tillhöra föreningar eller enskilda, skulle kräva betydande ekonomiska uppoffringar, vilka sällskapen icke utan högst väsentliga statsbidrag skulle vara mäktiga att företaga. Det är även att märka, att icke alla sällskap med sina nuvarande ekonomiska resurser torde äga förutsättningar, som äro erforderliga för skolornas bedrivande i fortsättningen. Lämpligast torde alltså tillvidare vara att såsom ägare till skolorna liksom för närvarande stå hushållningssällskap, landsting, föreningar, stiftelser, bolag eller enskilda personer. Vid beviljandet av statsbidrag till ifrågavarande skolor torde vara lämpligt att uppställa sådana villkor, att garantier skapas för skolornas fortsatta bedrivande enligt de av statsmakterna godkända linjerna och för att de nedlagda statsmedlen icke gå förlorade, därest ägarna till en skola skulle vilja upphöra med densamma eller förändra den i icke önskvärd riktning.

Utskottet.

Den fördelning av uppgifterna mellan staten, å ena, samt de lokala organen, å andra sidan, ifråga om lantbruksundervisningens handhavande, som departementschefen förordnat, synes väl avvägd. Det torde sålunda böra ankomma på de statliga myndigheterna att ha den allmänna översikten över skolorna samt tillsynen över att tillräckliga medel stå till deras förfogande för att de skola kunna fylla sin uppgift. De lokala organen torde böra ha den närmaste tillsynen över undervisningen och skolornas skötsel samt tillse, att undervisningen kan möta de skilda krav av mera lokal natur, som framkomma.

Även i fråga om ordnandet av äganderätten till skolorna delar utskottet den av departementschefen uttalade meningen. Ett överförande av äganderätten till hushållningssällskapen, landsting eller stiftelser torde komma att medföra alltför dryga kostnader för statsverket. Det kan ifrågasättas, huruvida några större fördelar stå att vinna genom en dylik överföring av äganderätten. Såsom departementschefen framhållit torde vid beviljandet av statsbidrag till ifrågavarande skolor kunna skapas garantier för att skolorna bedrivs enligt de av statsmakterna godkända linjerna och för att de nedlagda statsmedlen icke gå förlorade genom att ägare till en skola skulle önska upphöra med densamma eller omlägga dess verksamhet på ett icke önskvärt sätt.

Lantbruksundervisningens ställning till hushållningssällskap, skogs-vårdsstyrelser och folkhögskolor m. m.

Kommittén föreslog rörande lantbruksundervisningsanstalternas ställning till hushållningssällskapen i huvudsak följande.

När erforderliga förutsättningar därför äro för handen, skall Kungl. Maj:t äga förordna, att lantbruksundervisningsanstalterna skola inordnas såsom ett led i vederbörande hushållningssällskaps allmänna undervisningsverksamhet. Hushållningssällskapet skall pröva den allmänna planen för skolans undervisningsverksamhet och denna verksamhets ställning inom lantbruksundervisningen i allmänhet inom sällskapets område. Sällskapet eller dess förvaltningsutskott skall efter förslag av eller i samråd med skolans styrelse uppgöra plan till anordnandet av olika kurser vid skolan. Hushållningssällskapet skall sysselsätta den vid skolan mera stadigvarande anställda lärarpersonalen, när denna icke helt tages i anspråk för skolans verksamhet, med sådana ytterligare uppgifter inom sällskapets verksamhetsfält, som efter samråd med skolans styrelse kan befinnas lämpligt tilldela dem. Denna anordning liksom skolans ställning i övrigt bör enligt kommitténs förslag medföra, att ifrågavarande lärarbefattningar tillsätts av hushållningssällskapet. Skolans medelsbehov skall prövas av sällskapet och dess räkenskaper granskas samtidigt med hushållningssällskapets.

Departementschefen har — med förmälan att han icke kunnat ansluta sig till kommitténs förslag i förevarande fråga — i huvudsak anført:

Ett av de viktigaste spörsmålen vid en blivande omorganisation av den lägre lantbruksundervisningen är frågan på vad sätt förhållandet mellan nu ifrågasatt skolor, å ena, samt hushållningssällskapen, å andra sidan, bör ordnas. Till det av kommittén framlagda förslaget till problemets lösning kan jag icke helt ansluta mig. Ett visst samordnande av lantbruksundervisningen med hushållningssällskapens verksamhet synes emellertid välbehövligt. Att i så hög grad underordna skolorna sällskapen eller deras förvaltningsutskott, som kommittéförslaget innebär, torde dock icke vara lämpligt. Visserligen kan en dylik anordning synas rationell och effektiv, men den torde likväl ur flera synpunkter, såsom i yttrandena påpekats, medföra nackdelar. Samordnandet av sällskapen och skolorna synes mig böra få utvecklas efter vad som finnes lämpligt inom de olika orter, där skolorna äro belägna, och på sådant sätt att de anslagsbeviljande lokala organens intresse för skolorna icke minskas.

Den samverkan, som enligt min mening bör komma till stånd mellan hushållningssällskapen och skolorna, torde därför böra genomföras på frivillighetens väg och under förutsättning, att samtliga de i frågan intresserade parterna därom äro ense och att skolornas ekonomiska ställning icke därigenom rubbas. Vid denna samverkan böra hushållningssällskapens förvaltningsutskott få tillfälle att yttra sig över de förslag till allmän plan för skolornas verksamhet, till undervisningsplan samt till de för skolornas medelsbehov upprättade staterna, vilka samtliga förslag sedermera fastställas av lantbruksstyrelsen. Vad angår lärarnas tillsättande torde detta få ankomma på skolornas styrelser, vilka bära närmaste ansvaret för skolornas verksamhet och utveckling. I den mån skolornas lärarkrafter icke helt tagas i anspråk för skolornas verksamhet böra de kunna användas för de uppgifter, som vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott och skolstyrelse anse böra ankomma på dem. Även i de fall där dylik samverkan icke kommer till stånd förutsätter jag, att hushållningssällskapen i den mån så är möjligt begagna skolornas lärarkrafter i sin verksamhet.

Genom det nu ifrågasatta samarbetet mellan skolorna och hushållningssällskapen vinnes, att en bättre överblick över skolornas verksamhet kan erhållas och att de olika skolorna inom ett hushållningssällskaps verksamhetsområde kunna organiseras och ifråga om sina undervisningsplaner inriktas så att de komplettera varandra. Jordbrukarungdomen erhåller härigenom sina utbildningsbehov täckta på det för den lättast tillgängliga och bästa sätt. Ett samarbete mellan skolorna och hushållningssällskapen på sätt här skisserats torde även medföra, att sällskapens intresse för skolverksamheten stärkes och skolorna till följd härav kunna påräkna ett större stöd från sällskapens sida. Det torde vara att förvänta, att genom sällskapens försorg kunskapen om skolorna och deras betydelse ur utbildningssynpunkt för jordbrukarna blir mera spridd ute i bygderna. Av vikt är jämväl, att genom den nu ifrågasatta samverkan större möjligheter öppnas att på ett rationellt

sätt utnyttja lärarkrafterna vid skolorna. Avgjorda fördelar vinnas härigenom för såväl skolorna och lärarna som sällskapen. Skolorna kunna sålunda erbjuda lärarna bättre löne- och anställningsvillkor och bli därigenom i tillfälle att förvärva bättre kvalificerade lärarkrafter. Sällskapen å sin sida kunna för sin undervisnings- och konsulentverksamhet i viss mån disponera mångsidigt utbildad och tränad personal. En önskvärd cirkulation av befattningshavarna mellan skolorna och sällskapen underlättas även genom den föreslagna anordningen.

För det fall att, efter det samarbete mellan skola och hushållningssällskap i fråga om lärarkrafternas rationella utnyttjande anordnats, olika meningar i viss sådan fråga skulle uppstå mellan skolstyrelsen och sällskapet torde det böra få ankomma på lantbruksstyrelsen att träffa avgörande i saken.

Såväl *kommittén* som *departementschefen* har förordnat, att *samverkan* äger rum mellan lantmanna- och lantbruksskolorna samt skogsvårdsstyrelserna i fråga om undervisningen i skogshushållning. Skogsvårdsstyrelserna böra sålunda få yttra sig över lärarnas i detta ämne kompetens samt om kursernas lämplighet.

Såsom framgår av vad förut anförts i samband med frågan om äganderätten till lantbruksundervisningsanstalter äro ett avsevärt antal lantmanna- och lantbruksskolor samorganiserade med folkhögskolor. *Kommittén* ansåg ett särskiljande av dessa skolformer vara av behovet påkallat. Tillika föreslog *kommittén*, att undervisningen i de rena jordbruksämnen vid folkhögskolan borde upphöra.

Departementschefen har i berörda hänseenden anfört:

Beträffande det av *kommittén* väckta förslaget att frigöra nu ifrågavarande skolor från folkhögskolorna i de fall, där de äro sammanförda i en gemensam skola, torde vägande skäl tala för en sådan anordning. I princip kan jag även ansluta mig till detta förslag. Efter en sådan skilsmässa torde det kunna förväntas, att lantmanna- och lantbruksskolorna bättre skola kunna göra sig gällande och få en förmånligare och friare ställning. Emellertid skulle ett genomförande av förslaget utan någon begränsning i vissa fall medföra så avsevärda kostnader, att desamma icke kunna bäras av skolorna eller deras huvudmän utan statens mellankomst, varvid stora krav kunde komma att ställas på statskassan. Med hänsyn härtill anser jag, att det icke bör föreskrivas en ovillkorlig skyldighet att genomföra den föreslagna upplösningen av sambandet mellan ifrågavarande skolor och folkhögskolorna. Kungl. Maj:t torde från fall till fall böra kunna medgiva att en nu bestående samhörighet tillsvidare må bibehållas, särskilt då ett omedelbart skiljande av skolorna skulle medföra alltför dryga kostnader. Vid inrättandet av nya skolor bör givetvis tillses, att någon sammanläggning med folkhögskola icke äger rum.

I anslutning till vad *kommittén* och skolöverstyrelsen föreslagit anser jag önskvärt, att den undervisning i rena jordbruksämnen som nu bedrivs vid vissa folkhögskolor upphör. Den dualism i undervisningen, som i viss mån

uppkommer därigenom att även folkhögskolorna upptagit lantbruksundervisning på sitt program, kan icke vara till gagn för någondera av nu berörda skolformer. Vad jag nu uttalat avser givetvis icke att förhindra att i samband med den allmänna undervisningen t. ex. i naturlära och dylika ämnen vid folkhögskolorna lämnas orientering och upplysning rörande jordbruket och därmed sammanhängande frågor. Jag förutsätter, att skolöverstyrelsen upp-tager detta spörsmål till övervägande och vidtager erforderliga åtgärder.

Kommittén har i detta sammanhang något berört möjligheterna av sammanläggning av lantmannaskola och lant-hushållsskola. Enligt kommitténs mening böra hinder icke uppställas för en sådan åtgärd. Dock har det synts kommittén nödvändigt, att därvid vissa reglerande föreskrifter uppställas i syfte att tillförsäkra lant-hushållsskolan den självständighet, varav den kan vara i behov. Kommittén har i sådant hänseende föreslagit i huvudsak följande. Lantmannaskolan och lant-hushållsskolan böra hava samma ägare. Styrelsen bör vara gemensam och förslagsvis bestå av fem valda ledamöter, därav två kvinnor, samt de båda föreståndarna vid skolorna. Varje skola bör hava sina egna undervisningsbyggnader, dock att gymnastiklokalen lämpligen bör vara gemensam. Lant-hushållsskolan bör få utnyttja lantmannaskolans jordbruk för sin undervisning. Lant-hushållsskolan bör disponera över egen trädgård för undervisningen liksom också för undervisningen i smådjursskötsel själv äga erforderliga stallutrymmen med tillhörande djurbesättningar. Ekonomien bör hållas fullt skild för de båda skolorna.

Departementschefen anförde i anledning härav:

De av kommittén framförda synpunkterna på frågan om lämpligheten av sammanläggning av lantmannaskola och lant-hushållsskola föranleda icke någon erinran från min sida. I likhet med kommittén anser jag, att något hinder icke bör resas häremot. De för reglerandet av sammanläggningen av kommittén förordade bestämmelserna torde i huvudsak vara ändamålsenliga. Emellertid torde föreskrifterna icke göras ovillkorliga utan bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att vid behov medgiva dispens från dem.

Att ett visst samarbete mellan vederbörande hushållningssällskap och ifrå-gavarande skolor kommer till stånd torde såsom departementschefen fram-hållit ur flera synpunkter kunna bliva till gagn för skolorna. Hushållnings-sällskapet äger otvivelaktigt en bättre översikt över de inom länet förefintliga behoven av undervisning på jordbrukets område. Genom hushållningssällska-pet bedrivs jämväl en ganska omfattande undervisningsverksamhet. Därest sällskapen och skolorna samverka, kunna dessa olika undervisningsverk-samheter bättre komplettera varandra. Det kan även förväntas, att en sam-verkan mellan sällskapen och skolorna skulle medföra att de förras intresse för skolorna komme att stärkas och genom sällskapens försorg en större kän-nedom om skolorna och deras undervisning skulle spridas ute i bygderna.

Det samarbete, som således bör äga rum mellan sällskapen och skolorna, synes böra få den karaktären som i departementschefens anförande angivits.

Utskottet.

Utskottet anser i likhet med departementschefen att samarbetet helt bör fotas på frivillighetens grund och under hänsynstagande till vad som i varje särskilt fall kan finnas ändamålsenligt. Såsom departementschefen framhållit måste vid etablerandet av sådan samverkan, som här är ifråga, beaktas att de anslagsbeviljande lokala organens intresse för skolorna icke minskas.

En fråga som särskilt bör uppmärksammas vid samverkan mellan hushållningssällskapen och skolorna är lärarnas sysselsättning. Stora fördelar äro uppenbarligen att vinna därest dessa befattningshavare kunna användas i såväl skolornas som sällskapens tjänst. Utskottet anser detta i möjligaste mån böra ske och detta även om samarbete i övrigt icke skulle komma till stånd.

Det mellan skogsvårdsstyrelserna och skolorna föreslagna samarbetet anser utskottet lämpligt och till vad härutinnan föreslagits kan utskottet avsluta sig.

Såsom förut anförts förekommer i ett flertal fall att folkhögskola samt lantmanna- och lantbruksskolor äro sammanförda i gemensam skola. På sätt såväl kommittén som departementschefen framhållit torde en skilsmässa mellan folkhögskolan och yrkesskolorna böra komma till stånd. För närvarande synes den förstnämnda skolan intaga en i viss mån dominerande ställning. Efter en skilsmässa torde lantbruksundervisningsanstalterna få lättare att göra sig gällande. I likhet med departementschefen håller emellertid även utskottet före att ett obligatoriskt skiljande av skolorna skulle komma att medföra alltför stora kostnader för statsverket. Med hänsyn härtill synes på sätt departementschefen uttalat Kungl. Maj:t böra medgivas befogenhet att från fall till fall lämna tillstånd till att en för närvarande bestående samhörighet tillsvidare bibehålles.

Utskottet anser vidare i överensstämmelse med departementschefen att den för närvarande vid vissa folkhögskolor bedrivna undervisningen i rena jordbruksämnen bör upphöra.

Vad kommittén och departementschefen anført rörande sammanläggning av lantmanna- och lantbruksskolor föranleder icke någon utskottets erinran.

Lärarnas utbildning.

I sitt betänkande framlade *kommittén* vissa förslag rörande utbildningen av lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna. Dessa förslag avse endast de agronomiskt utbildade lärarna. Kommittén framhöll, att den nuvarande pedagogiska utbildningen vid lantbrukshögskolan vore för knapphändig för utbildning av lärare för lantmanna- och lantbruksskolorna. Kommittén föreslog, att denna borde ordnas i huvudsak på följande sätt. Främst för sådana studerande, som ämna ägna sig åt lärarverksamhet, borde den nu vid lantbrukshögskolan anordnade kursen i pedagogik utbyggas. Den borde, liksom hittills varit fallet, omfatta dels föreläsningar och dels undervisningsövningar jämte övningar i lantbruksjournalistik. Tillhoppa borde föreläsningarna upptaga 25 lektionstimmar. Efter föreläsningarnas slut borde varje deltagare i

Lärarnas tjänstgörings- och avlöningsförhållanden.

Kommittén framlade i sitt betänkande ett fullständigt förslag till löneroglering för föreståndare och lärare samt föreståndarinnor och lärarinnor vid lantbruksundervisningsanstalterna, enligt vilket förslag dessa befattningshavare skulle införas i det för civila tjänstemän gällande lönesystemet. Vidare föreslog kommittén rörande undervisningsskyldigheten för föreståndare och lärare vid lantmannaskolorna att denna för de förstnämnda torde bestämmas till 14—20 veckotimmar och för de senare till 20—24 veckotimmar. Föreståndare vid lantbruksskola föreslogs bära åläggas en undervisningsskyldighet av 10—12 veckotimmar och lärarna vid sådan skola 16—20 veckotimmar. För befattningshavarna vid lantbruksskolorna föreslog kommittén icke några bestämda regler.

Kommittén framhöll vidare, att det syntes i fråga om lärarna vid lantmannaskolorna kunna inträffa, att dessa icke kunde helt utnyttjas i skolans tjänst. För dylika fall föreslog kommittén, att lärarna delvis skulle sysselsättas med andra uppgifter och kunde få tillgodoräkna sig denna tjänstgöring för erhållande av lön såsom för full tjänstgöring vid skolan. Kommittén ansåg, att därvid i första hand borde ifrågakomma verksamhet i vederbörande hushållningssällskaps tjänst, såsom t. ex. medverkan i av sällskapet anordnade undervisningskurser. Av kommittén framhölls även, att arbete för ungdomsorganisationer, försöksringar, bokföringsföreningar och därmed jämförbara organisationer borde kunna godkännas såsom kompensation för visst avdrag i undervisningsskyldigheten vid skola.

I fråga om anställningsformen föreslog kommittén, att den lärarpersonal, som vore avsedd att vara fast knuten till lantbruksundervisningsanstalterna, anställdes tills vidare med sex månaders ömsesidig uppsägning.

Departementschefen har avvisat förslaget om löneroglering för ifrågavarande personal. Endast i fråga om extra lärare och extra lärarinnor har vissa löneförbättringar föreslagits. Departementschefen har i huvudsak anført följande.

Det av kommittén framlagda förslaget till löneroglering för manliga och kvinnliga föreståndare och lärare vid lantbruksundervisningsanstalterna kan jag icke biträda. I likhet med vad i ett flertal yttranden uttalats anser jag starka invändningar kunna resas mot att detsamma nu genomföres. Det nuvarande lönesystemet för ifrågavarande personal är anpassat efter det som tillämpas beträffande de hos hushållningssällskapen anställda på jordbrukets område verksamma tjänstemännen. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit äro lönerna för nämnda två kategorier tjänstemän i förhållande till varandra så utmätta, att ett önskvärt utbyte av arbetskraft skall kunna ske mellan de olika verksamhetsområdena. Enligt styrelsen har avsikten varit, att en person, som vunnit anställning såsom lärare vid lantmannas- och lantbruksskola, därefter skulle kunna befordras till konsulentbefattning hos

hushållningssällskap för att sedermera ånyo såsom föreståndare för sådan skola kunna återgå till undervisningsverksamheten. Härigenom vinnes möjlighet för båda verksamhetsgrenarna att tillgodogöra sig personliga erfarenheter inom de olika tjänstgöringsområdena. Den nu förordade löne-regleringen torde komma att äventyra detta betydelsefulla personalutbyte. Det kan icke heller anses lämpligt att samtidigt som ifrågavarande skolor knyts fastare till hushållningssällskapens verksamhet i övrigt företaga en löneroglering endast för skolornas personal, varigenom denna personal i lönehänseende komme att intaga en särställning i förhållandena till hushållningssällskapens befattningshavare. Det föreligger även en fara för att den nu föreslagna lönerogleringen, därest den genomfördes, komme att på ett icke önskvärt sätt verka bindande på genomförandet av en löneroglering för sällskapens tjänstemän. Det torde även kunna ifrågasättas, om en löneroglering för lant-hushållsskolornas lärarinnepersonal lämpligen bör genomföras, förrän frågan om dessas utbildning lösts. Detta spörsmål torde böra göras till föremål för särskild utredning. I detta sammanhang torde jag även få erinra därom, att skolöverstyrelsen den 21 september 1938 framlagt en utredning med förslag till löneroglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna. Detta förslag lärer emellertid icke komma att föreläggas 1939 års riksdag. Med hänsyn till det nu anförda anser jag i likhet med statskontoret, lantbruksstyrelsen och allmänna civilförvaltningens lönenämnd, att frågan om en löneroglering för lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna tillsvidare bör anstå och upptagas först i anslutning till en löneroglering för den till hushållningssällskapens konsulentverksamhet knutna personalen och under beaktande av den löneroglering, som kan komma att genomföras för lärarpersonalen vid folkhögskolorna.

Emellertid torde vissa kategorier av lärarpersonalen vid ifrågavarande skolor ha en så svag ställning i lönehänseende, att de skäligen böra erhålla någon förbättring i sina löneförmåner. Såsom framgår av vad förut anförts ha lönera för extra lärare och lärarinnor lämnats helt oreglerade. I allmänhet uppbär för närvarande extra lärare vid lantmannaskolas vinterkurs 1,500 kronor och andre lärare vid lantbruksskola med helårstjänst mellan 1,800 och 2,400 kronor samt extra lärarinna vid lant-hushållsskola månadsarvode av 100 kronor. Dessa lärarkategorier synas böra tillförsäkras bättre löneförmåner, och jag anser mig i sådant hänseende böra föreslå, att minimilönera bestämmas för extra lärare vid lantmannaskola vid full tjänstgöring samt andre lärare vid lantbruksskola till 2,500 kronor såsom grundlön jämte dyrtidstillägg, för närvarande 412 kronor, och provisorisk avlöningsförbättring, 375 kronor, eller således tillhopa 3,287 kronor, för extra lärare vid lantmannaskola med endast halvårstjänstgöring till 1,900 kronor såsom grundlön jämte dyrtidstillägg, 313 kronor, och provisorisk avlöningsförbättring, 285 kronor, eller sammanlagt 2,488 kronor samt till extra lärarinna vid lant-hushållsskola vid full årstjänstgöring till 1,600 kronor i grundlön jämte dyrtidstillägg, 264 kronor, och provisorisk avlöningsförstärkning, 160 kronor, och till sådan lärarinna vid halvårstjänstgöring till 1,000 kronor som grund-

lön jämte dyrtidstillägg, 165 kronor, och provisorisk löneförbättring, 100 kronor. Något föregripande av en blivande lönerreglering för ifrågavarande lärarpersonal kan denna löneförbättring icke anses medföra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser med avseende å den nu förordade löneförbättringen. Kungl. Maj:t torde ock, innan den nya organisationen för skolorna träder i kraft, vidtaga erforderliga åtgärder för ordnande av pensionsfrågan för dessa lärare.

Vad angår föreståndares och lärares undervisningsskyldighet vid skolorna finnas för närvarande icke några närmare bestämmelser. Vad kommittén härutinnan förordat böra gälla torde emellertid motsvara den nu tillämpade praxis och synes lämpligen böra föreskrivas. Den av kommittén föreslagna minimitiden för föreståndares undervisningsskyldighet torde dock vid större skolor kunna komma att bliva alltför hög. Möjlighet att minska densamma synes därför böra öppnas. Det torde böra få ankomma på lantbruksstyrelsen att besluta härom.

Den av kommittén föreslagna möjligheten att få tillgodoräkna viss tjänstgöring utom skolan för erhållande av lön såsom för full tjänstgöring torde böra medgivas. Likaledes torde lärare få tillgodoräkna sig tjänstgöring vid av skolan anordnade kurser. Givet är att, därest sådant tillgodoräknande medgives, lärarna icke skola erhålla särskilt arvode för sådana kurser. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

Utöver vad jag nu anfört torde för närvarande icke någon ändring i lärarnas avlönings- eller anställningsförhållanden böra föreskrivas utan torde därmed få anstå till dess de av mig förut berörda lönerregleringarna upptagas till avgörande.

Utskottet.

Utskottet finner i likhet med departementschefen, att någon allmän lönerreglering för lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna icke nu bör genomföras. Starka skäl synas tala för denna ståndpunkt. Inom den närmaste framtiden lära spörsmålen om lönerreglering för hushållningssällskapens tjänstemän och folkhögskolornas lärarpersonal upptagas till övervägande. Att nu fristående löse lönefrågan för lantbruksundervisningsanstalternas befattningshavare torde i viss mån innebära ett föregripande av avgörandet i fråga om de andra befattningshavarnas lönerreglering. Utskottet finner icke heller den föreliggande lönefrågan i det stora hela så trängande, att densamma icke kan anstå under någon tid. Emellertid förutsätter utskottet, att densamma så snart den kommit i det läge att ett avgörande kan träffas framläggas för riksdagen.

De föreslagna löneförbättringarna för extra lärarna och extra lärarinnorna samt andra lärare vid lantbruksskola torde emellertid böra bifallas. För närvarande torde deras löneställning vara alltför svag, varför en skäligen förbättring är på sin plats. De förordade lönebeloppen finner utskottet lämpligt avvägda. Desamma synas i huvudsak ansluta sig till lönerna för motsvarande befattningshavare vid folkhögskolorna. Minimallönerna för extra lä-

rare vid lantmannaskola vid full tjänstgöring samt andre lärare vid lantbruksskola torde sålunda böra bestämmas till 2,500 kronor såsom grundlön jämte dyrtidstillägg, för närvarande 412 kronor, och provisorisk avlöningsförbättring 375 kronor eller således tillhopa 3,287 kronor, för extra lärare vid lantmannaskola med endast halvårstjänstgöring till 1,900 kronor såsom grundlön jämte dyrtidstillägg 313 kronor och provisorisk avlöningsförbättring 285 kronor eller sammanlagt 2,488 kronor samt till extra lärarinna vid lanthushållsskola vid full årstjänstgöring till 1,600 kronor grundlön jämte dyrtidstillägg 264 kronor och provisorisk avlöningsförstärkning 160 kronor eller tillhopa 2,024 kronor, och till sådan lärarinna med halvårstjänstgöring till 1,000 kronor som grundlön jämte dyrtidstillägg 165 kronor och provisorisk löneförbättring 100 kronor eller sammanlagt 1,265 kronor.

Vad departementschefen i övrigt föreslagit och anfört i nu förevarande hänseenden föranleder icke någon utskottets erinran. Möjligheten att medgiva lärare rätt att tillgodoräkna sig viss tjänstgöring utanför skolan hos hushållningssällskapet för erhållande av lön såsom för full tjänstgöring synes utskottet välbetänkt. Härigenom torde bättre lärarkrafter kunna vinnas för skolornas arbete.

Grunder för årligt statsunderstöd.

För närvarande utgår understöd till lantmannaskolorna enligt kungörelse den 5 december 1919 (nr 857) med vissa angivna belopp till de särskilda kurserna samt till parallellundervisning vid huvudkurs eller andra årskurs och därjämte med erforderligt belopp till ålderstillägg och vikariatsersättningar enligt i kungörelsen stadgade regler. En del av understödet till huvudkurs, andra årskurs och längre kurs är betecknad såsom grundanslag. Statsunderstöd utgår endast under förutsättning att inom orten tillskjutes ett belopp, som med inräknande av elevavgifter uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget. För statsunderstöd till fortsättningskurs, ålderstillägg och vikariatsersättning kräves icke något ortsbidrag. Däremot kräves för statsunderstöd till parallellundervisning ortsbidrag med lika stort belopp som statens understöd. Utöver vad nu angivits utgår av statsmedel till föreståndare och lärare dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 476/1921 samt provisorisk avlöningsförbättring enligt kungörelsen nr 240/1936.

Vid sidan av ordinarie understöd har på senare tid av riksdagen anvisats anslag till ökat understöd åt dessa skolor. Enligt nu gällande kungörelse härom (nr 366/1935) kan lantmannaskola, som åtnjuter understöd av statsmedel enligt gällande bestämmelser angående statsunderstöd till lantmannaskolor m. m., tillika uppbära ökat statsunderstöd med, för läsår räknat, fem procent av det skolan enligt nämnda bestämmelser tillkommande belopp, understöd till ålderstillägg, särskilt dyrtidstillägg till lärarpersonal samt bidrag till ersättning åt vikarie icke inräknade.

I fråga om understöd och övriga statsbidrag till lanthushållsskolorna av statsmedel gälla i huvudsak samma bestämmelser som beträffande lantmannaskolorna. Bestämmelserna härom finnas upptagna i kungörelserna nr 854/1919, 476/1921, 367/1935 och 351/1938. Ytterligare har från och med budgetåret 1936/37 anvisats statsbidrag till ersättning åt semestervikarie vid lanthushållsskola, där lärare bestrida full tjänstgöring under mer än 300 dagar.

Med bortseende från statsunderstöden till ålderstillägg, vikariatsersättning, dyrtidstillägg och provisorisk avlösningsförbättring till lärare framgå de nuvarande statsbidragen jämte förutsatta minsta ortsbidrag till lantmanna- och lanthushållsskolorna av följande sammanställning.

	Statsunderstöd					Minsta orts- bidrag
	Ordinarie			Ökat under- stöd	Summa	
	Grund- anslag	I övrigt	Summa			
<i>Lantmannaskola.</i>						
Huvudkurs	3,000	4,000	7,000	350	7,350	4,000
Parallellundervisning vid huvudkurs..	—	1,500	1,500	75	1,575	1,500
Andra årskurs	1,250	1,250	2,500	125	2,625	1,250
Parallellundervisning vid andra årskurs	—	1,500	1,500	75	1,575	1,500
Fortsättningskurs.....	3,500	—	3,500	175	3,675	—
Längre kurs	4,000	2,500	6,500	325	6,825	2,500
<i>Lanthushållsskola.</i>						
Kortare kurser:						
första kursen.....	1,500	1,700	3,200	160	3,360	1,700
andra »	1,500	1,100	2,600	130	2,730	1,100
tredje »	1,500	500	2,000	100	2,100	500
Längre kurser:						
första kursen.....	2,250	2,250	4,500	225	4,725	2,250
andra »	2,250	1,350	3,600	180	3,780	1,350

Därest vid lanthushållsskola vid samma läsår hålles en kortare och en längre kurs, beräknas statsunderstödet till den längre kursen såsom för första kurs, även om denna hålles efter den kortare kursen. Den senare betraktas i dylikt fall såsom andra kurs.

Statsbidragen till lantbruksskola uppgå i södra och mellersta Sverige till 11,500 kronor för varje skola och till skolorna i Norrland till 9,000 kronor för varje skola. Därjämte gäldas kostnader för ålderstillägg, dyrtidstillägg och provisorisk avlösningsförbättring till fast anställda lärare ävensom vissa bidrag till vikariatsersättningar av statsmedel.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om statsunderstödet innebär i huvudsak följande.

Lärarnas löner skola helt gäldas av statsmedel. Därjämte skall utgå stats-

bidrag. Detta skall utgöra dels ett s. k. grundbelopp och dels ett bidrag av 5 kronor för elev och månad. Grundbeloppen föreslås i fråga om lantmannaskola med enbart vinterkurs till 3,600 kronor, med helårskurs eller vinterkurs och fortsättningskurs till 5,400 kronor, med vinterkurs och längre kurs till 7,200 kronor och med sistnämnda kurser jämte fortsättningskurs till 9,000 kronor. Anordnas vid sidan av helårskurs andra kurser, avses att tilllägg till statsbidraget skall utgå efter proportionsvis samma belopp, som nyss nämnts. Grundbeloppen till lantbruksskola föreslås till 5,400 kronor vid helårskurs eller två halvårskurser samt till 3,600 kronor vid endast halvårskurs. Därest vid lantbruksskola samtidigt anordnas en helårskurs och en halvårskurs skall för sistnämnda kurs utgå ett grundbelopp av 1,800 kronor. Likaledes avses, då två halvårskurser anordnas samtidigt, den ena skola få ett grundanslag av 1,800 kronor. Grundanslaget till lantbruksskola föreslås till 5,400 kronor för år. För att statsbidrag skall utgå fordras, att minst ett belopp motsvarande en tredjedel av statsbidraget tillskjutes från orten. I sammanhang med den föreslagna höjningen av statsbidraget föreslås, att elevavgifterna, som erläggas vid skolorna, skola upphöra och undervisningen sålunda vara kostnadsfri.

Med hänsyn till att lärarnas löner skola helt gäldas av statsmedel har föreskrivits, vilket antal lärare som skall finnas vid skolorna. Vid lantmannaskola med vinterkurs — med eller utan fortsättningskurs — eller med längre kurs skola följande lärare finnas, när elevantalet utgör:

15—25: föreståndare och en ämneslärare,

26—40: föreståndare, en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare,

41—60: föreståndare och två ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare.

Vid lantmannaskola med helårskurs skola följande lärare finnas, när elevantalet utgör:

15—25: föreståndare och en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare,

26—40: samma antal lärare, som sist nämnts.

Vid lantbruksskola skall finnas föreståndare samt en ordinarie och en extra ordinarie ämneslärare. Någon variation i lärarpersonalens sammansättning lär icke behöva förekomma vid denna skolform. Elevernas antal vid skolorna böra nämligen beräknas vara mellan 30 och 40.

För lantbruksskolornas del bör följande lärarpersonal finnas vid ett elevantal av:

15—20: föreståndarinna samt en ordinarie ämneslärarinna och en extra ordinarie ämneslärarinna,

21—24: föreståndarinna och två ämneslärarinnor,

25—30: föreståndarinna samt två ordinarie och en extra ordinarie ämneslärarinna.

Då elevantalet överstiger 30, skall det tillkomma Kungl. Maj:t att för varje särskilt fall bestämma antalet lärarinnor.

Då särskilda skäl därtill föranleda, må Kungl. Maj:t kunna medgiva, att

extra ordinarie ämneslärare eller ämneslärarinna må kunna upptagas såsom ordinarie.

Även till speciallärare anses understöd av statsmedel böra utgå. Statsbidraget har föreslagits till högst fyra kronor för varje undervisningstimme i sång och gymnastik och till högst åtta kronor för varje undervisningstimme i övriga ämnen med speciallärare.

Till speciallärarnas grupp har även hänförts de av skolan tillkallade föreläsare, som skola hava till uppgift att behandla ämnen av speciell karaktär. För detta ändamål har ansetts statsunderstöd böra utgå med högst 30 kronor för föredrag, dock högst 300 kronor för skola och läsår.

Departementschefen har till stöd för förslagen i huvudsak anfört följande.

Den omorganisation, som i det föregående tillstyrkts, syftar bland annat till att söka väcka intresse och förtroende för lantbruksundervisningen bland den vid jordbruket arbetande ungdomen. För att nå detta mål måste emellertid lärarkrafterna samt anordningarna för elevernas undervisning och trevnad vid skolan vara av bästa beskaffenhet. Det är även att märka, såsom jag förut framhållit, att den av mig förordade utvidgningen och moderniseringen av skolornas kurser och undervisning icke kan genomföras utan att en icke obetydlig ökning i deras inkomster kommer till stånd. Skolorna måste därjämte ha möjlighet att utvidga och förbättra sin undervisning alltefter som den fortskridande utvecklingen så fordrar. Till största delen torde den stagnation i skolornas verksamhet, som såväl av kommittén som även i yttrandena påtalats, ha sin grund däri, att tillräckliga medel icke stått till deras förfogande.

I likhet med kommittén anser jag därför, att ett vidgat ekonomiskt stöd bör skänkas ifrågavarande skolor och att statsmakterna i första hand böra träda emellan för åstadkommande av detta stöd. I överensstämmelse med vad i ett flertal yttranden framhållits håller jag emellertid före, att en kraftigare hjälp måste givas skolorna än vad kommittén förordat, därest den av mig förordade reformen skall kunna förverkliga det avsedda ändamålet.

Innan jag ingår på frågan rörande omfattningen av det statliga biståndet, torde jag få upptaga till övervägande kommitténs förslag om avskaffande av elevavgifterna. I anslutning till vad kommittén anfört, förordar även jag, att dessa avgifter borttagas och undervisningen sålunda blir fri. En dylik åtgärd torde ur flera synpunkter få anses berättigad. Redan kostnaden för uppehållet vid skolorna ställer merendels stora krav på många elevers ekonomiska resurser. Det är ock att märka, att vid flera skolor undervisningsavgifter redan nu icke förekomma. Det torde få anses vara av stor betydelse för jordbruket, att fackutbildning mera allmänt erhålles av jordbrukarna i landet. Möjligheterna att erhålla sådan böra därför i den utsträckning så kan ske underlättas. De av skolöverstyrelsen uttalade farhågorna för ett borttagande av elevavgifterna kan jag icke dela. De av styrelsen ifrågasatta konsekvenserna av den av mig nu förordade åtgärden synas icke befogade med hänsyn till de för jordbruket rådande speciella förhållandena med avseende å fackutbildningen.

Vad härefter angår den omfattning, vari statens bistånd bör lämnas, anser jag, att, såvitt angår avlöningarna till lärarpersonalen, detta bör utsträckas att omfatta även förut av mig förordade minimibelopp till grundlöner. För närvarande omfattar statsbidraget ålderstillägg, dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförbättring samt vikariatsersättning. Steget torde således nu böra tagas fullt ut och de ordinarie och extra ordinarie lärarnas kontanta löneförmåner bestridas helt av statsmedel. Såsom kommittén uttalat torde det däremot böra ankomma på de lokala organen att sörja för bostad åt lärarna eller, där så icke kan ske, lämna dem kontant ersättning därför.

Härefter torde jag få övergå till frågan om storleken av driftsbidragen till ifrågakvarande skolor. I likhet med vad i ett stort antal yttranden uttalats anser jag de föreslagna driftsbidragen till skolorna alltför knappt tilltagna. Såsom framgår av lantbruksstyrelsens yttrande skulle skolornas ställning i ekonomiskt avseende icke bliva i någon avsevärd grad förbättrad efter genomförande av kommitténs förslag. Då utredningen giver vid handen, att skolornas utrustning och resurser med avseende å undervisningen äro bristfälliga, måste driftsanslagen ökas, därest nyttan av reformen icke skall äventyras. Jag torde få framhålla, att driftskostnaderna, d. v. s. skolans utgifter med undantag av lärarlöner, i genomsnitt kunna beräknas till minst 6,000 kronor. Vid lantbruksskola med en $5\frac{1}{2}$ månaders kurs torde driftskostnaderna uppgå till omkring 5,500 kronor. I de fall där driftskostnaderna skulle avsevärt överstiga dessa belopp torde detta sammanhånga med att skolorna tyngas av skulder. I sådana fall torde en sanering av skolornas ekonomi böra företagas. Till denna fråga återkommer jag i det följande. Med beaktande av de nyss angivna siffrorna och under förutsättning att vissa bidrag liksom hittills lämnas från orten torde driftsanslagen böra upptagas efter följande grunder. Skolorna böra tilldelas dels ett grundbelopp, vars storlek göres beroende av arten och antalet kurser skolan har på sitt program, och dels ett särskilt bidrag för elev och månad; sistnämnda bidrag torde såsom kommittén föreslagit böra upptagas till 5 kronor. Bidraget bör utgå under hela kurstiden, även om denna skulle överskrida de av mig i det föregående förordade minimitiderna. Statsbidragets grundbelopp torde i fråga om lantmannaskola med endast vinterkurs böra bestämmas till 3,600 kronor. Till lantmannaskola med helårskurs eller vinterkurs och fortsättningskurs torde grundbeloppet bestämmas till 5,400 kronor eller 1,800 kronor mera än till skola med enbart vinterkurs. I de fall då vid skolan anordnas vinterkurs och längre kurs torde anslaget böra ökas med ytterligare 1,800 kronor till 7,200 kronor och då skolan upptar såväl vinterkurs och fortsättningskurs som längre kurs till 9,000 kronor. Anordnas vid sidan av helårskurs andra kurser, torde tillägg till statsbidrag utgå efter samma proportioner som i det föregående tillämpats.

I fråga om lantbruksskolorna torde även dessa böra erhålla grundbelopp samt ett bidrag av 5 kronor för elev och månad. Grundbidraget torde i anslutning till det förordade grundbidraget till lantmannaskolorna med helårskurs böra bestämmas till 5,400 kronor till lantbruksskola med helårs-

kurs eller två halvårskurser samt till 3,600 kronor till skola med endast halvårskurs. Anordnas vid lantushållsskola samtidigt en helårskurs och en halvårskurs, torde för den sistnämnda utgå ett grundbelopp av 1,800 kronor. Likaledes torde, då två halvårskurser samtidigt anordnas, för den ena av dessa utgå ett grundbelopp av 1,800 kronor.

Statsbidragen till lantbruksskolorna torde böra fastställas till 5,400 kronor såsom grundbidrag för år samt 5 kronor för elevmånad.

Liksom hittills torde böra föreskrivas vissa begränsningar i statsbidragens storlek. Sålunda torde i anslutning till vad nu gäller även i fortsättningen böra föreskrivas, att statsbidrag till driftskostnaderna icke må utgå, med mindre visst belopp tillskjutits inom orten. Det torde vara skäligt att fordra att minst ett så stort belopp, som motsvarar en tredjedel av statsbidraget tillskjutes från orten. Statsbidraget bör icke heller få överstiga tre fjärdedelar av skolans av lantbruksstyrelsen godkända driftskostnader, sedan därifrån avdrag gjorts för influtna hyror av elevbostäder. Erfordras icke förenämnda bidrag för täckande av skolans av lantbruksstyrelsen godkända kostnader skola bidragen sålunda nedsättas. Härutöver torde böra gälla vissa allmänna villkor för statsunderstödens beviljande. Behovet av skolan torde böra vara vitsordat och densamma anordnad i överensstämmelse med gällande bestämmelser för ifrågavarande skolor. Antalet elever bör liksom nu vara minst 15 och högst 60 för lantmannaskola och 30 för lantushållsskola. Kungl. Maj:t bör emellertid äga rätt att dispensera från dessa bestämmelser. Beträffande lantbruksskola bör det ankomma på lantbruksstyrelsen att bestämma det antal elever, som skolan skall mottaga. För undervisningen vid skolorna må icke uppbäras avgifter. Avgift skall däremot utgå för elevernas kost och logi; undantag härifrån torde böra gälla i fråga om eleverna vid lantbruksskolans tvååriga kurs.

Genom de nu förordade bidragen erhålla skolorna en högst avsevärd förbättring i det ekonomiska biståndet från statens sida. I årets statsverksproposition har under nionde huvudtiteln till bidrag åt ifrågavarande skolor för lärarlöner och driftskostnader äskats ett belopp av tillhoppa 1,157,500 kronor. Enligt det nu förordade förslaget skulle för samma ändamål utgå ett belopp av 1,870,000 kronor, därav bidragen till driftskostnaderna utgöra 480,000 kronor. Jag torde få erinra att för närvarande uppgå bidragen från orterna till något över 500,000 kronor om året.

Bidrag till de i det föregående omförmälda specialkurserna, som skola kunna anordnas vid ifrågavarande skolor, torde lämpligen böra utgå från anslagen till bidrag till särskilda utbildningskurser samt till undervisning och studieresor för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor.

Beviljandet av statsunderstöden torde liksom hittills böra ankomma på Kungl. Maj:t och ansökan därom ingivas till lantbruksstyrelsen.

Utskottet.

Såsom utskottet redan förut framhållit torde det vara ofrånkomligt att lämna ifrågavarande skolor ett starkare ekonomiskt stöd än för närvarande, därest den nu ifrågasatta omorganisationen av desamma skall leda till avsett resultat. Överhuvud taget torde den nu föreslagna reformen icke kun-

na komma till genomförande med mindre en högst betydande höjning i statsunderstödet till skolorna äger rum. En av de väsentligaste orsakerna till skolornas mindre goda elevfrekvens torde vara att söka i deras svaga ekonomiska ställning, vilken omöjliggjort för dem att vidtaga sådana anordningar till elevernas bästa, som dessa skäligen kunna fordra.

Vad angår den höjning i statsbidragen som bör äga rum kan utskottet biträda vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit. Ett övertagande från statens sida av samtliga utgifter för lärarnas löner torde sålunda nu böra ske. Härigenom torde skolornas ekonomi vinna en större stadga, då därefter de bidrag skolorna erhålla helt kunna användas för skolornas verksamhet. De i övrigt förordade statsunderstöden finner utskottet väl avvägda. Genom att ett visst belopp lämnas i understöd per elev och månad vinnas, att skälig hänsyn kommer att tagas till skolornas storlek. För närvarande sker icke detta, då statsunderstödet utgår med fixt belopp oavsett elevernas antal. Därest en kurs skulle komma att omfatta del av en månad, bör ett i förhållande härtill reducerat statsbidrag utgå. Utskottet anser även tillfredsställande, att genom den förordade höjningen av statsbidragen en icke obetydlig reduktion kan ske i de belopp, som skola tillskjutas från orten. Kungl. Maj:t har föreslagit en reduktion av ortsbidraget till en tredjedel av det belopp som utgår i statsbidrag. Detta finner utskottet tillfredsställande.

Beträffande elevavgifterna har i motionerna I: 241 och II: 368 hemställts, att Kungl. Maj:t i vissa fall skulle få medgiva skola att upptaga elevavgifter, dock endast till belopp och under tid som Kungl. Maj:t bestämde. Såsom skäl härför har framhållits, att vissa skolor för sin ekonomi i mycket hög grad äro beroende av elevavgifterna, och för dessa skolor skulle ett borttagande av elevavgifterna äventyra skolans ekonomi. Särskilt vore detta fallet, då skolorna tillhörde föreningar eller stiftelser, vilka ej vore i stånd att genom ökat anslag kompensera de minskade elevavgifterna. Med hänsyn till de betydande fördelar borttagandet av elevavgifterna medföra, anser utskottet sig icke kunna biträda motionärernas förslag. Borttagandet av elevavgifterna kommer i hög grad att underlätta för jordbrukarungdomen att genomgå dessa skolor och sålunda möjliggöra en högst väsentlig ökning i det antal jordbrukare, som kunna erhålla yrkesutbildning. De svårigheter ur ekonomisk synpunkt, som för vissa skolor kunna uppstå såsom följd av ett borttagande av elevavgifterna, torde merendels sammanhånga med att dessa skolor tyngas av skulder i anledning av byggnadsarbeten för skolorna. Såsom i det följande närmare skall beröras avses, att dylika skolors ekonomi skall saneras genom statens hjälp. Det av motionärerna anförda skälet för elevavgifternas bibehållande torde vid sådant förhållande bortfalla. Utskottet ansluter sig alltså till den av departementschefen framförda meningen, att elevavgifterna böra borttagas.

En följd av att staten helt övertager ansvaret för lärarnas löner blir, att staten även måste erhålla bestämmanderätt ifråga om lärarnas antal vid de olika skolorna. Vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit, föranleder icke någon utskottets erinran. Efter ett genomförande av Kungl. Maj:ts förslag synes skolornas behov av lärare vara väl tillgodosett.

Statsbidrag för nybyggnader.

I syfte att underlätta förbättring eller anskaffande av nya byggnader för lantmänna- och lantbruksskolor eller att anlägga nya sådana skolor har Kungl. Maj:t i viss anslutning till ett av kommittén framlagt förslag förordat, att statsbidrag till 75 procent av byggnadskostnaderna skall kunna utgå till skolor, vilka ägas av landsting, hushållningssällskap eller stiftelse eller förening, vars stadgar fastställts av Kungl. Maj:t. Vidare har Kungl. Maj:t i likhet med kommittén föreslagit, att sanering av skolor med svag ekonomi bör kunna ske efter Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen från fall till fall.

Rörande dessa förslag har *departementschefen* anfört följande.

Redan tidigare har framhållits, att vid många av de nuvarande skolorna den materiella utrustningen är mindre tillfredsställande. Även byggnadsbeståndet torde sålunda såsom kommittén uttalat vara bristfälligt vid ett icke ringa antal skolor. Dessa brister torde flerstädes vara av den art, att även förhållandevis blygsamma krav på rymliga och i övrigt ändamålsenliga lokaler icke kunna anses skäligen tillgodosedda. Därest en ändring härutinnan skall kunna genomföras, är det nödvändigt, att staten ekonomiskt bispringer skolorna. Deras egna resurser och ortsbidragen lära icke vara tillräckliga för genomförandet av nybyggnader i erforderlig utsträckning. Såsom jag förut framhållit torde den nu förevarande reformen icke bliva av större betydelse, därest icke de nödiga materiella resurserna ställas till skolornas förfogande. Jag förordar alltså i likhet med kommittén, att visst statsbidrag lämnas till byggandet av erforderliga lokaler för skolorna.

Vad angår frågan vilka kategorier skolor, som böra erhålla statsbidrag för nu ifrågavarande ändamål, är jag ense med kommittén därutinnan, att bidrag endast bör lämnas till nybyggnader för lantmänna- och lantbruksskolor. Bidrag torde däremot icke böra ifrågakomma för nybyggnad vid lantbruksskola. Skolbyggnaderna vid dessa skolor torde ingå som en del av de för skoljordbrukets drift erforderliga byggnaderna och kostnaderna för desamma böra sålunda skäligen kunna bäras av jordbruket. Kommittén har i sitt förslag begränsat möjligheterna att erhålla statsbidrag till sådana skolor, vilka ägas av hushållningssällskap, landsting och sådana stiftelser, vilkas ändamål är att upprätthålla ifrågavarande skola och vilkas stadgar fastställas av Kungl. Maj:t. I huvudsak kan jag biträda detta förslag. Emellertid anser jag dock att hinder icke bör föreligga, att förening, som uppfyller de för stiftelse stadgade villkoren, även kan tilldelas statsbidrag. En avgränsning i fråga om bidragstilldelningen på sätt nu förordats torde medföra en viss garanti för att skolorna för framtiden uppehållas och bidragen sålunda komma det avsedda ändamålet tillgodo under en mera avsevärd tid. En sådan säkerhet förefinnes däremot icke, därest skolorna ägas av enskilda eller bolag. För att ytterligare säkerställa, att bidragen komma till framtida gagn för avsett syfte torde på sätt kommittén förordat med beviljandet av statsbidrag förknippas det villkoret, att, därest skolan nedlägges, återbetalningsskyldighet av statsbidraget under beaktande av den tid

skolbyggnaderna varit i bruk helt eller delvis skall av Kungl. Maj:t kunna åläggas skolans ägare.

Det nu ifrågasatta statsbidraget torde på sätt kommittén föreslagit böra erhållas för utförande av nybyggnader och ombyggnader av olika slags lokaler för skolans ändamål. I bidragsbeloppet må inräknas kostnaderna för erforderliga ledningar och fast inredning, för iordningställande eller inhägnande av byggnadstomt och för anordnande av brunn ävensom utgifter för ritningar, arbetsledning och kontroll. För att bidrag skall utgå till ombyggnadsarbeten böra dessa som regel avse utvinnande av nya eller rymligare lokaler eller avsevärda förbättringar i hygieniskt avseende av gamla sådana. Vanlig erforderlig förbättring av befintliga lokalutrymmen torde alltså böra hänföras till reparationer, till vilka bidrag av nu ifrågavarande art ej utgå. Ej heller bör utgå bidrag till byggnader vid skoljordbruk.

Av kommittén framfört förslag rörande den omfattning, vari statsbidrag bör lämnas till förut omförmälda byggnadsarbeten, kan jag icke i allo biträda. Tanken att vid bidragstilldelningen giva hushållningssällskapen en förmånligare ställning än övriga ägare av skolor, vilka kunna erhålla bidrag, synes sammanhånga med kommitténs förslag rörande överförande å sällskapen av äganderätten till skolorna. Något skäl att upprätthålla den av kommittén ifrågasatta skillnaden mellan hushållningssällskapen och övriga bidragsberättigade förefinnes sålunda icke, utan bidrag torde böra utgå enligt samma grunder till ägarna av skolorna.

I fråga om den omfattning, vari bidragen böra lämnas, anser jag i anslutning till vad kommittén förordat, att 75 procent av de godkända byggnads-kostnaderna böra täckas av statsmedel.

I sammanhang med beviljande av bidrag bör Kungl. Maj:t äga på sätt kommittén förordat fastställa villkor, vilka trygga att bidragen användas på ett ändamålsenligt sätt. Härvid böra de av statskontoret framhållna synpunkterna rörande uppskattningen av lokalbehovet i varje särskilt fall beaktas.

Beträffande vad kommittén uttalat rörande saneringen av skolornas skulder kan jag i stort sett biträda detta uttalande. Från fall till fall torde sålunda böra prövas bidragsbehovet för ifrågavarande ändamål och medel därefter anvisas av riksdagen. Någon tidsfrist, inom vilken framställning om dylika bidrag skall vara inkommen för att kunna beaktas, såsom kommittén ifrågasatt, synes emellertid icke behöva uppställas.

Såsom framgår av vad utskottet förut anfört äro skolornas resurser i många fall icke tillräckliga för att uppehålla en sådan standard beträffande byggnadernas bestånd och utrustning, som skäligen kan fordras för undervisningsanstalter av ifrågavarande slag. Skolornas lokaler äro ofta i mindre gott stånd eller också icke av den storlek och ändamålsenlighet, som motsvarar de nuvarande kraven på skolorna. I likhet med departementschefen är även utskottet av den uppfattningen, att, därest mera väsentlig ändring i berörda förhållande skall kunna komma till stånd, det är nödvändigt, att

Utskottet.

statsmakterna lämna ekonomiskt bistånd härtill. Utskottet biträder därför Kungl. Maj:ts förslag att statsbidrag bör lämnas till skolorna för ifrågavarande ändamål.

Vad angår omfattningen av statsbidragen och villkoren för sådana bidrag kan utskottet önskluta sig till vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit. Bidragen torde sålunda endast böra lämnas till lantmanna- och lantbruksskolor och därvid endast till sådana skolor som ägas av hushållningssällskap, landsting eller föreningar eller stiftelser, vilkas stadgar godkännts av Kungl. Maj:t och vilkas uppgift är att upprätthålla ifrågavarande skolor. Genom ett bidrag av 75 procent av de godkända byggnadskostnaderna kunna skolorna erhålla ett så stort bidrag, att deras byggnadsfrågor med sannolikhet utan större svårigheter kunna lösas. Statsbidrag, varom nu är fråga, bör i enlighet med vad departementschefen anfört lämnas för uppförande av nybyggnader eller ombyggnad av olika slags lokaler för skolans ändamål. Utskottet anser vidare, att statsbidrag skall kunna erhållas vid t. ex. inköp av en fastighet, vilken är avsedd att ombyggas eller omändras till skola, icke blott för ombyggnadskostnaderna utan även för vad av köpeskillingen belöper å själva byggnaden. I en del fall torde nämligen för skolornas bruk förvärfvas egendomar, vilkas huvudbyggnader omändras till skolbyggnader eller andra för skolans bruk behöfliga lokaler. Likaledes bör statsbidrag kunna utgå för den händelse det skulle finnas önskvärt att överföra bolag eller enskild person tillhörig skola till landsting eller annat organ, som kan erhålla bidrag.

De nu föreslagna bestämmelserna avse givetvis endast statsbidrag till blivande nybyggnader eller ombyggnader. I motionen I:238 har emellertid hemställts, att statsbidrag även skulle kunna lämnas till lantmanna- eller lantbruksskolor, som under senare år verkställt nybyggnader, därest förutberörda villkor i övrigt vore uppfyllda. Motionen synes närmast vara föranledd av förhållandena ifråga om den av Uppsala läns landsting ägda lantmannaskolan i Jälla. Denna skola, vilken förut drivits i samband med Uppsala läns folkhögskola, skildes år 1937 från denna och förlades till den för ändamålet inköpta egendomen Jälla. I samband härmed uppfördes nya skol- och ekonomibygnader, vartill landstinget bidrog med omkring 390,000 kronor. Enligt utskottets mening torde icke vara lämpligt att, på sätt i motionen ifrågasatts, giva nu ifrågavarande bestämmelser retroaktivt verkan. Svårigheter skulle alltid uppstå att på rättvist sätt avväga den tidsgräns, som bör fastställas för retroaktiviteten. Såsom motionären själv framhållit torde här endast vara fråga om ett förhållandevis fåtal skolor. Något mera allmänt behov av den i motionen påyrkade föreskriften finnes således icke. Utskottet, som finner goda skäl tala för bifall till motionen, anser dock, att syftet med densamma vinnes på ett enklare sätt genom att i varje särskilt fall framställning göres hos riksdagen om erhållande av statligt bistånd, där Kungl. Maj:t så finner befogat. Med hänsyn till det anförda torde motionen icke böra föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Av vad utskottet tidigare anfört framgår, att utskottet biträder Kungl.

Maj:ts förslag, att de skolor vilka tyngas av större skulder böra med statens bistånd få sina ekonomiska förhållanden sanerade. På sätt departementschefen uttalat synes lämpligen från fall till fall böra prövas bidragsbehovet för detta ändamål och medel därför efter framställning av Kungl. Maj:t anvisas av riksdagen.

Statslån för anskaffande av skoljordbruk.

Såsom framgår av vad i det föregående anförts har föreslagits, att lantmanna- och lanthushållsskolorna skola utrustas med skoljordbruk. För att underlätta för skolorna att anskaffa dylika jordbruk har *Kungl. Maj:t* i nära anslutning till vad kommittén förordat framlagt *förslag* därom, att lån av statsmedel för sådant ändamål skall kunna tilldelas hushållningssällskap, landsting samt sådan stiftelse och förening, vars syfte är att upprätta skola, som nyss nämnts. Dylika lån böra kunna utgå med högst fem sjättedelar av ifrågavarande jordbruks värde med därå befintliga eller till uppförande avsedda, för jordbrukets behov erforderliga byggnader. Vid fastställande av lånebeloppet har avsetts, att jämväl jordbruksegendomen eventuellt tillhörande skog bör medräknas. Återstående del av anskaffningskostnaden för skoljordbruk liksom även kostnaden för jordbrukets utrustning med levande och döda inventarier har Kungl. Maj:t ansett böra bestridas från orten. Kungl. Maj:t har föreslagit, att erhållet statslån skall förräntas i överensstämmelse med de grunder, som gälla för egnahemsjordbruk. Vidare har förordats att maximibelopp för statslån till anskaffande av skoljordbruk bör fastställas. I detta hänseende har föreslagits såsom regel för lantmannaskola ett belopp av 100,000 kronor och för lanthushållsskola ett belopp av 30,000 kronor. Där särskilda omständigheter föreligga, har emellertid ansetts Kungl. Maj:t böra äga bevilja högre belopp än nu angivits. Härvid har syftats på, bland annat, lantmannaskola med teoretisk-praktisk helårskurs.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande statslån för anskaffande av skoljordbruk bör i tillämpliga delar gälla även vid utvidgning av redan befintligt jordbruk. Beträffande vissa av nu förefintliga skoljordbruk torde ägaren i samband med förvärvet hava fått upptaga lån på jämförelsevis ogynnsamma villkor. Kungl. Maj:t har till bispringande av ägarna av sådana skuldyngda skolor föreslagit, att Kungl. Maj:t lämnas befogenhet att efter framställning bestämma, huruvida i särskilt fall statslån på nu angivna villkor må utlämnas jämväl beträffande sådant redan anskaffat jordbruk.

I motiveringen för förslaget har *departementschefen* anfört följande.

Såsom jag förut anfört torde lantmanna- och lanthushållsskolorna i regel böra vara försedda med egna skoljordbruk. För underlättande av anskaffandet av sådana jordbruk torde lån av statsmedel såsom kommittén förordat på fördelaktiga villkor böra kunna utlämnas till ägarna av nämnda två kategorier skolor. På samma sätt som i fråga om beviljande av statsbidrag till

byggnader har kommittén föreslagit, att endast hushållningssällskap, lands-ting och stiftelser skola såsom ägare av skolorna kunna erhålla lån. I anslutning till vad jag därvid anfört i fråga om denna begränsning anser jag, att för ifrågavarande lån även bör gälla, att lån må beviljas förutom till de av kommittén upptagna kategorier ägare jämväl till föreningar, vilka innehava lantmanna- och lant-hushållsskolor och vilkas stadgar godkänts av Kungl. Maj:t. Beträffande villkoren för lånens utlämnande torde såsom kommittén förordat böra i huvudsak gälla enahanda villkor, som äro stadgade för lån till egna-hemsjordbruk. De i vissa yttranden uttalade farhågorna, att svårigheter skulle kunna uppstå att förränta lånen, kan jag icke dela. Även om skoljordbruket bör vara ett mönsterjordbruk torde man likväl böra utgå från att det blir ekonomiskt bärande. Tillgången till elevernas arbetskraft torde i viss utsträckning förbilliga driften. Elevhushållen möjliggöra därjämte en fördelaktig avsättning av jordbrukets produkter. Med hänsyn härtill kunna de föreslagna lånevillkoren icke anses alltför betungande. Hinder bör emellertid icke möta, att Kungl. Maj:t medgiver skolan rätt att från annat håll upplåna intill 60 procent av skoljordbrukets värde och därefter med statslån utfylla i övrigt erforderligt belopp intill $\frac{5}{6}$ av värdet. I likhet med kommittén anser jag att någon del av anskaffningskostnaderna för skoljordbruket bör gäldas av medel, som ställas till förfogande från orten. Därest ändringar i lånevillkoren för egna-hemslån skulle komma att genomföras, böra motsvarande ändringar även vidtagas i lånevillkoren för nu ifrågavarande lån. Den av kommittén förordade begränsningen av lånebeloppen till i allmänhet 100,000 kronor för lantmannaskola och 30,000 kronor för lant-hushållsskola föranleder ingen erinran från min sida. Icke heller har jag något att erinra mot förslaget, att lån skall kunna beviljas för erforderlig utvidgning av redan befintliga skoljordbruk eller för bispringande av sådana skolor, vilka redan upptagit lån för anskaffande av skoljordbruk, i de fall då lånen äro anskaffade på mindre gynnsamma villkor. Lånen torde böra beviljas av Kungl. Maj:t.

Kommitténs förslag att inrätta en särskild lånefond, varifrån lån för ifrågavarande ändamål skola beviljas, kan jag i likhet med statskontoret icke biträda, utan anser i överensstämmelse med vad ämbetsverket anfört, att erforderliga medel för ändamålet tillsvidare böra anvisas under fonden för låneunderstöd.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag föranleder icke någon erinran från utskottets sida utan finner sig utskottet till alla delar kunna biträda det-samma. Den föreslagna lånemöjligheten torde fylla ett behov för skolorna och i hög grad underlätta för dem att anskaffa för ifrågavarande skolor lämpade jordbruk.

Stipendier åt behövande elever.

Gällande bestämmelser angående stipendier av statsmedel åt vissa elever vid lantbruksundervisningsanstalter äro meddelade i kungörelse i ämnet den 3 juni 1938 (nr 356).

Stipendier utgå med högst följande belopp, nämligen

vid lantbruksskola i södra och mellersta Sverige samt vid helårskurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarna med 120 kronor till obemedlad och 60 kronor till mindre bemedlad elev för varje årskurs; samt

vid lantmannaskola, lantushållsskola och teoretisk vinterkurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarna med 45 kronor till elev, som är i synnerlig grad i behov av understöd (tredje behovsgraden), med 25 kronor till obemedlad elev (andra behovsgraden) och med 15 kronor till mindre bemedlad elev (första behovsgraden), allt beräknat för läsmånad.

Kommittén har från föreståndarna för de olika skolorna inhämtat uppgift om den ungefärliga kostnaden för elev att delta i huvudkurs vid ifrågavarande skolor. Av dessa uppgifter har framgått, att sagda kostnad — om hänsyn i detta fall icke toges till den undervisningsavgift, som eleven i förekommande fall har att erlägga — i medeltal kan beräknas uppgå till ungefär följande belopp:

	Kost	Logi	Böcker och undervisningsmateriel	Exkursioner	Personliga utgifter under kursen	Utrustning och resekostnader	Summa
Lantmannaskolas vinterkurs (5 månader)	210	50	62	10	55	135	522
Lantbruksskolas tvåårskurs (hela kursen)	—	—	100	10	415	390	915
Lantushållsskolas längre kurs (5 1/2 månader)	210	61	66	6	40	125	508

Kungl. Maj:t har ansett de stipendier, som för närvarande lämnas, liksom ock i viss mån de av kommittén föreslagna vara för små och förordat, att desamma väsentligen höjas. Härutinnan har *Kungl. Maj:t* föreslagit, att understöd av statsmedel till behövande elever i fortsättningen får utgå med följande belopp, nämligen vid lantbruksskola med 250 kronor till elev, som är i synnerlig grad i behov av understöd (tredje behovsgraden), med 150 kronor till elev, som är att anse såsom obemedlad (andra behovsgraden) och med 75 kronor till mindre bemedlad elev (första behovsgraden), allt beräknat för årskurs, samt vid lantmannas- och lantushållsskola med 60 kronor till elev av tredje behovsgraden, med 40 kronor till elev av andra behovsgraden och med 20 kronor till elev av första behovsgraden, allt beräknat för läsmånad. De av kommittén förordade beloppen voro 50, 30 och 20 kronor. Stipendier till elever i specialkursen i skogshushållning ha

ansetts böra utgå enligt samma grunder som för elever vid lantmannaskola.

Beträffande helårskurs vid lantmannaskola har Kungl. Maj:t i överensstämmelse med kommittén föreslagit, att elev bör komma i åtnjutande av viss ekonomisk förmån jämväl i annan ordning. Vid sådan kurs får varje elev förutsättas själv bestrida kostnaderna för kost och logi under hela utbildningstiden. Enär emellertid eleven kan beräknas uträtta ett icke ringa mått av produktivt praktiskt arbete, har det syntts Kungl. Maj:t rimligt, att han erhåller någon ersättning härför. I sådant hänseende har föreslagits, att varje elev, som fullständigt genomgår sådan kurs, under senare delen av kurstiden i lämpliga portioner erhåller ett arvode av förslagsvis 200 kronor. Ifrågavarande belopp avses skola bestridas av skoljordbrukets inkomster eller eljest till skolans förfogande stående medel.

Departementschefen har beträffande elevstipendierna anfört följande.

Nuvarande stipendier av statsmedel åt ekonomiskt svagt ställda elever vid ifrågavarande skolor finner jag i likhet med kommittén vara alltför små. En icke oväsentlig anledning till att dessa skolor icke vunnit den anslutning och det intresse från jordbrukarungdomens sida, som är önskvärt, torde vara den, att denna ungdom i stor utsträckning icke kunnat uppbringa de medel som behövas för att betala kostnaderna för skolornas genomgående. Såsom framgår av kommitténs utredning uppgå dessa kostnader till icke obetydliga belopp. Därjämte är att beakta, att under vistelsen vid skolorna elevernas arbetskraft går förlorad vid de egna lantbruken eller ute i förvärvsarbetet. Av synnerligen stor betydelse är därför, att stipendierna till behövande elever givas den storleken, att de i väsentlig grad kunna underlätta genomgåendet av kurserna vid skolorna.

De belopp, som av kommittén föreslagits i stipendier, finner jag med hänsyn till det anförda och i likhet med vad i ett stort antal yttranden framhållits icke vara tillräckliga, såvitt angår eleverna vid lantmannas- och lanthushållsskolorna. En höjning av de månatliga stipendierna till 20 kronor för elever av första behovsgraden, 40 kronor för elever av andra behovsgraden och 60 kronor för elever av tredje behovsgraden torde få anses skälig. Därjämte torde på sätt kommittén föreslagit eleverna vid helårskurs vid lantmannaskola böra tillförsäkras ersättning med omkring 200 kronor för sitt arbete vid skoljordbruket att utgå ur inkomsterna från detta. I fråga om stipendierna till eleverna vid lantbruksskolorna torde de av kommittén föreslagna beloppen få anses lämpligt avvägda. Till dessa elever torde sålunda böra utgå årligt stipendium med 75, 150 och 250 kronor i respektive tre behovsgrader. De nu förordade stipendierna böra utgå under den tid kursen pågår även om denna skulle överskrida den fastställda minimitiden. På sätt kommittén förordat böra stipendier utgå efter enahanda grunder, som nu ifrågasatts, till elever vid den av mig i det föregående föreslagna specialkursen i skogshushållning ävensom till andra smärre kurser vid ifrågavarande skolor. Givet är, att den omständigheten att elev vunnit inträde i skola före fyllda 18 år icke må utgöra hinder för att stipendium tilldelas honom, därest han fyller förutsättningarna för erhållande av sådant.

Av vad utskottet tidigare anfört framgår, att utskottet är av den uppfattningen, att en icke ringa hjälp måste lämnas jordbrukarungdomen för genomgående av ifrågavarande skolor, därest någon större anslutning till skolorna skall komma till stånd. Ett genomförande av förslaget om elevavgifternas avskaffande skulle innebära ett betydande bistånd i detta hänseende. Kommitténs utredning visar emellertid, att kostnaderna för genomgåendet av skolorna, även om man bortser från elevavgifterna, ställa icke obetydliga krav på elevernas ekonomiska resurser. De av Kungl. Maj:t föreslagna stipendiebeloppen finner utskottet dock kunna antagas vara av den storlek, att ett gott handtag genom desamma gives den ungdom varom här är fråga för erhållande av yrkesutbildning. Utskottet vill därför biträda Kungl. Maj:ts förslag i förevarande avseende. I motionerna I: 241 och II: 368 har uttalats, att den höjning som nu föreslagits för lantbruksundervisningsanstalternas elever borde följas av en motsvarande ökning av stipendiebeloppen för eleverna vid folkhögskolan. Motionärerna ha påpekat att så alltid tidigare varit förhållandet. I anledning härav vill utskottet framhålla, att ett ståndpunkts-tagande i nu förevarande fråga icke kan anses bindande för frågan om stipendier vid folkhögskolan. Att göra något uttalande rörande sistnämnda stipendiens storlek synes utskottet emellertid ligga utanför behandlingen av förevarande proposition.

Kostnadsberäkningar och anslagsfrågor m. m.

Departementschefen har i ifrågavarande hänseende anfört följande.

De nu förordade förslagen komma såsom jag förut anfört att föranleda ökade kostnader för statsverket. Kostnaderna för statsbidragen till löner åt lärare torde komma att för budgetår uppgå till 1,390,000 kronor, därav 125,000 kronor belöpa på lantbruksskolorna, 725,000 kronor på lantmannaskolorna, 425,000 kronor på lantbrukshållsskolorna och 115,000 kronor på speciallärarna och särskilda föreläsare. Statsbidragen till driftskostnaderna torde få beräknas till i runt tal 480,000 kronor, därav 48,000 kronor hänföra sig till lantbruksskolorna, 222,000 kronor till lantmannaskolorna och 210,000 kronor till lantbrukshållsskolorna. Mot storleken av de av kommittén upptagna årliga bidragen till kurser för lärares fortbildning, till främjande av praktisk elevutbildning samt till specialkurser i skogshushållning, respektive 8,000, 6,000 och 8,000 kronor, torde intet annat vara att erinra än att sistnämnda belopp bör höjas till 9,000 kronor. Ett engångsanslag till utrustning för kursen för skogshushållning torde därjämte böra upptagas med 10,000 kronor. Beträffande kostnaderna till understöd åt behövande elever torde dessa komma att något överstiga vad kommittén föreslagit med hänsyn till de av mig förordade höjningarna av understödsbeloppen. Ifrågavarande kostnader för statsverket torde för år böra beräknas till 515,000 kronor. Statsbidragen till byggnadskostnaderna torde däremot kunna antagas bli lägre än kommittén förutsatt på grund av att det av kommittén föreslagna obligatoriska skiljandet

av ifrågavarande skolor från folkhögskolorna icke omedelbart genomföres. För nu förevarande ändamål synes böra beräknas 600,000 kronor årligen under tio år. Därjämte torde för beviljande av lån till anskaffande av skoljordbruk böra anvisas till fonden för låneunderstöd ett belopp av 500,000 kronor.

Anslagsbehovet för genomförande av den nu ifrågasatta reformen torde sålunda vid nuvarande omfattning av undervisningsverksamheten kunna uppskattas på följande sätt.

I. <i>Lantbruksundervisningsanstalter.</i>	
Avlöningar, förslagsanslag	kronor 1,390,000
Bidrag till driftskostnader, förslagsanslag	» 480,000
Kurser för lärares utbildning	» 8,000
Bidrag till främjande av praktisk elevutbildning ..	» 6,000
Specialkurs i skogshushållning	» 9,000
II. <i>Understöd åt behövande elever vid fasta lantbruksundervisningsanstalter</i>	» 515,000
III. <i>Bidrag till byggnadsverksamhet vid lantmanna- och lanthushållsskolor, reservationsanslag</i>	» 600,000
IV. <i>Anslag till fonden för låneunderstöd, reservationsanslag</i>	» 500,000.

De årliga kostnaderna för den fasta lantbruksundervisningen komma alltså efter ifrågavarande reforms genomförande att uppgå till sammanlagt i runt tal 3,008,000 kronor. Enligt årets statsverksproposition ha under nionde huvudtiteln upptagits anslagsäskanden för skolorna å omkring 1,460,000 kronor. Det föreliggande förslaget genomförande kommer sålunda att draga avsevärt högre kostnader än vad för närvarande utgår för samma ändamål. Med hänsyn till den stora förbättring av utbildningsmöjligheterna, som förslaget realiserande kommer att medföra och den stora vikt denna utbildning har för landets jordbruk, måste dock efter min mening medlen anses väl använda. De förmåner, som skulle beredas hithörande skolor, äro i olika hänseenden större än de som vissa andra undervisningsanstalter åtnjuta, exempelvis folkhögskolorna, med vilka den lägre lantbruksundervisningen hittills varit i viss utsträckning jämställd. Tveksamhet kunde därför tänkas uppstå med hänsyn till befarade konsekvenser. Emellertid vill jag framhålla, att det i föreliggande fall är fråga om yrkesundervisning och att statsmakterna beträffande denna undervisningsgren ansett sig kunna tillämpa gynnsammare villkor än eljest. Jag torde få erinra, att för budgetåret 1938/39 i statsmedel utgått till understöd åt kommunala anstalter för yrkesutbildning 2,400,000 kronor, till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom 1,250,000 kronor, till understöd åt enskilda anstalter för yrkesutbildning 495,000 kronor och till elevunderstöd till olika kategorier elever sammanlagt 1,350,000 kronor. Efter samråd med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen vill jag därför uttala, att de åtgärder som nu föreslås icke behöva föra med sig

konsekvenser i form av ändringar i fråga om statens stöd åt övriga skolformer.

Vad angår tiden för den föreslagna reformens genomförande synes denna böra bestämmas till början av läsåret 1940/41. Tiden för ikraftträdandet torde icke kunna sättas förr med hänsyn till det betydande organisatoriska arbete, som måste föregå reformen. Enär byggnadsarbeten vid vissa skolor redan äro planerade, synas dock bestämmelserna rörande bidrag till skolbyggnader böra träda i kraft med ingången av år 1940 och torde för detta ändamål böra anvisas ett belopp av 300,000 kronor för budgetåret 1939/40. Några anslag utöver vad jag nyss nämnt torde sålunda icke behöva äskas för nästa budgetår och då läsåret börjar i november torde anslaget för första året, under vilket den nya ordningen skulle tillämpas, kunna sättas lägre än vad förut anförts. För ikraftträdandet av bestämmelser, att lantmanna- och lanthushållsskola skall vara försedd med skoljordbruk, där Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, torde böra beräknas en övergångstid av åtta år. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda nödiga författningar för förslagets genomförande.

De av departementschefen framlagda kostnadsberäkningarna rörande den föreslagna reformen av den lägre lantbruksundervisningen giva icke utskottet anledning till några erinringar. Med hänsyn till den utomordentliga betydelse, som en god och gedigen yrkesutbildning har för landets jordbruk, torde de ifrågasatta anslagen böra godtagas.

Utskottet.

I motionerna I: 241 och II: 368 har framhållits, att det icke vore riktigt att — på sätt departementschefen gjort, då han uttalat, att de nu föreslagna anslagen icke behövde föra med sig konsekvenser i form av ändringar i fråga om statens stöd åt övriga skolformer — på förhand fastslå, att andra skolor skulle ha en mindre förmånlig ställning. Utskottet anser i likhet med departementschefen, att den nu föreslagna reformen med hänsyn till de speciella förhållanden, som råda i fråga om jordbrukets yrkesutbildning, icke behöver medföra några konsekvenser i fråga om anslagen till andra skolor.

Vad angår ikraftträdandet av den föreslagna omorganisationen torde i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit detta böra ske först i och med läsåret 1940/41. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reformens genomförande. Då redan under nästa budgetår synes föreligga behov av medel för bidrag till byggnadsarbeten vid skolorna, torde för detta ändamål för budgetåret 1939/40 böra anvisas det av Kungl. Maj:t äskade beloppet om 300,000 kronor.

Under åberopande av vad utskottet anfört får utskottet hemställa,

- A) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag
- 1) godkänna, att den fasta lantbruksundervisningen må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående angivna riktlinjer,

2) medgiva, att Kungl. Maj:t må utfärda i anledning av omorganisationen erforderliga författningar,

3) till *Bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor* under nionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av 300,000 kronor;

B) att motionerna I: 238, I: 239, I: 240 och II: 367, likalydande, I: 241 och II: 368, likalydande, samt II: 369 må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 20 april 1939.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl Eriksson, Granath, Tjällgren, Alfred Andersson, Gabrielsson, Hansson* och *von Stockenström*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Björnlunda, *Uddenberg, Hedlund* i Häste, *Carlström, Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Dädesjö, *Pettersson* i Dahl och *Sjögren*.

Reservationer:

1) av herrar *Tjällgren, Alfred Andersson, Hansson, Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Dädesjö och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets motivering i fråga om förslaget rörande lantmannaskolorna, sid. 17—19, bort ha följande lydelse:

»Liksom departementschefen — — — (lika med utskottet) — — — anser utskottet lämpliga.

Vad angår Kungl. Maj:ts förslag rörande föreståndare och lärare har utskottet i huvudsak intet att erinra däremot. I motionen II: 369 har yrkats, att lantmannaskolas styrelse måtte äga utse föreståndare och lärare bland de sökande, som av lantbruksstyrelsen förklaras kompetenta. Såsom huvudsakligt skäl för denna avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag — enligt vilket lantbruksstyrelsen skall uppsätta tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter äga till den lediga befattningen utse en av dessa — har anförts, att med hänsyn till att föreståndare eller lärare skulle handha

skoljordbrukets skötsel det torde böra beredas skolstyrelsen, vilken närmast svarar för skolans ekonomi, tillfälle att välja icke blott den såsom föreståndare eller lärare lämpligaste utan även den på samma gång för jordbruket bäst skickade ledaren. Utskottet anser för sin del Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del lämpligast. Vid tillsättande av föreståndare och lärare bör alltså tillgå så, att lantbruksstyrelsen uppsätter tre av de kompetentförklarade på förslag och skolstyrelsen därefter utser den av de på förslaget upptagna sökandena, som styrelsen anser lämpligast.

Beträffande skolans styrelse — — — (lika med utskottet) — — — ledamot i skolstyrelsen.»

2) av herrar von *Stockenström* och *Carlström*, vilka anför:

»Erkännande de förbättringar mot hittillsvarande förhållanden som det nu föreliggande förslaget till ordnande av den lägre lantbruksundervisningen innebär, hava vi i likhet med utskottets övriga ledamöter i allt väsentligt varit med om att tillstyrka detsamma, helst som enligt vår mening de av departementschefen på åtskilliga punkter vidtagna ändringarna i utredningsmännens förslag innebära gynnsammare möjligheter än som i detta förordats till ifrågakarande verksamhets bedrivande. Och för närvarande finna vi det otänkbart att kunna i anslutning till propositionen framlägga något genomförbart förslag som går vidare än det i densamma skisserade. Men efter att ha konstaterat detta, kunna vi dock icke känna oss tillfredsställda med den nu föreslagna omorganisationen såsom en lösning som för framtiden skulle vara tillfyllest för ordnandet av jordbrukareungdomens yrkesutbildningsfråga. Av utskottets betänkande under »Allmän motivering» på sid. 10 framgår, att elevantalet vid samtliga här ifrågakarande skolor för närvarande uppgår till allenast omkring 3,000 årligen, då till jämförelse framhålles, att elevantalet vid kommunala yrkesskolor är omkring 30,000 och vid de statsunderstödda enskilda yrkesskolorna omkring 6,000, samt folkhögskolornas elevantal omkring 4,400. Utskottet finner också »det förhållandet att endast en ringa del av vårt lands jordbrukare erhåller yrkesutbildning i hög grad otillfredsställande» och understryker vidare »att en betydande utökning av antalet jordbrukare, som utbildas vid skolorna, är nödvändig». I direktiven för 1936 års utredningsmän anföres också att »utgångspunkten för utredningsarbetet bör vara, att möjligheter beredas en betydande del av den manliga och kvinnliga ungdom, som kommer att söka sitt uppehälle vid jordbruket, att erhålla yrkesutbildning». Vidare anföres att det torde vara »nödvändigt att utredningen icke bindes vid nuvarande skolformer».

Med utgångspunkt från här av utskottet gjorda uttalanden och de direktiv 1936 års utredning erhållit, synes det oss uppenbart, att den nu föreslagna reformen icke kan komma att leda till det resultat som åsyftas. I själva verket vill det synas som om 1936 års utredning alldeles gått förbi den viktiga frågan i direktiven om huru en verkligt omfattande utvidgning av verksamheten skulle kunna komma till stånd. Man kunde dock förväntat, att sedan denna fråga varit föremål för tvenne kommittéutredningar ett förslag

skulle ha framkommit, som siktat till omspannande av en betydligt större klientel av denna ungdom än som det med föreliggande förslaget kan bli fallet. Ty detta förslag — trots de förbättringar det innebär — är ju dock endast en påbyggnad av den nuvarande organisationen, som visserligen kan leda till någon utvidgning av verksamheten, men som på intet sätt kan sägas leda till vad som måste anses vara avsikten med vad som i 1936 års direktiv framhölls som *utgångspunkten för utredningsarbetet*. Till ytterligare belysning av hur angeläget det borde ha varit att följa dessa direktiv, vilja vi anföra, att den tidigare kommittén, som avgav sitt betänkande 1930, beräknade att årligen över 14,000 nya jordbrukare träda till, av vilka vid den tidpunkten — med ett antal årligt utbildade elever vid lantmannaskolor och lantbruksskolor av 1,200 à 1,300 — endast 9 % beräknades ha erhållit en någotsånär tillfredsställande yrkesutbildning. På enahanda sätt gjorda beräkningar utvisade, att elevantalet i motsvarande skolor utgjorde av årskontingenten nya jordbrukare i Danmark 36 %, i Norge 31 % och i Finland 25 %. Vid ett elevantal 1935—1936 av sammanlagt 1,630 skulle en liknande beräkning f. n. visa, att mellan 11 och 12 % av nytillträdande jordbrukare skulle ha erhållit yrkesutbildning. Dessa procentsiffror, som gälla den *manliga* ungdomen, visa tydligen hur ringa del av jordbrukets utövare som hittills kommit i åtnjutande av utbildning i yrket. Vad den *kvinnliga* ungdomen beträffar är det givetvis ännu färre av denna som erhåller sådan utbildning, men i denna tid är det, enligt vår mening, icke mindre angeläget att kvinnorna på landsbygden få åtminstone någon undervisning i vad som hör till deras framtida kall. Även om dessa för ett större antal av ungdomen avsedda kurser icke bleve längre än exempelvis 3 månader och sålunda ej kunde ge mera ingående undervisning, så är det ändå otvivelaktigt, att någon tids vistelse vid en skola med sådana kurser åt de unga skulle ge nya impulser och ökat intresse för kallet som förut kanske ansågs tungt och föga tilltalande.

Då utskottet på sid. 11 i betänkandet, i samband med övervägandet av de i motionerna I: 240 och II: 367 framställda yrkandena på ytterligare utredning angående en mera omfattande yrkesutbildning för landsbygdens ungdom, uttalar den meningen, att »inom ramen av det nu framlagda förslaget till organisation av lantbruksundervisningen finnas möjligheter att tillgodose nämnda syfte» måste denna uppfattning anses alltför optimistisk. Man misstager sig säkerligen om man tror, att i de län där man nu t. ex. har ett par skolor av vardera slaget — lantman- och lantbruksskolor — några ytterligare skolor av denna typ komma att inrättas eller att någon större del av ungdomen kommer att omspannas av verksamheten såsom den i förslaget skisseras. Det stora flertalet av landsbygdens ungdomar kommer alltså, såsom i ovannämnda motioner betonats, att stå utanför denna undervisning. Och om riksdagen nu utan någon erinran låter sig nöja med propositionens linje kommer denna viktiga fråga för lång tid framåt att undanskjutas, till skada för landsbygdens ungdom och jordbrukets framtida utövare.

På grund av det anförda tillåta vi oss alltså hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna I: 240 och II: 367 ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande anordnande av undervisning genom kortare kurser vid lantmanna-, lantbruks- och lanthushållsskolor eller på annat sätt, så avpassade att de kunna komma ett väsentligt ökat elevantal till godo, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen må föranleda.»

3) av herr *Sederholm*.
